HUMANITIES INSTITUTE

ŞEKER KUTUSU (1990)

RIFAT ILGAZ (1911-1993)

İÇİNDEKİLER

Şeker Kutusu
Babafingo
İnsan Sarrafları
Gazoz Kapakları
Patron İçerde mi?
Parti Adına
Morfin İğnesi
İş
Atlet Komple
Dalga Katibi
Siz Kim? Yılbaşı Kim
Taksimdeki Ev
Bonodan Battım!
Kapat Çeneni!
Selami Bey'in Şatosu

Hakkında

Şeker Kutusu, Rıfat Ilgaz'ın toplumun farklı kesimlerinden insanları gündelik yaşamın içinden seçtiği olaylarla anlattığı on beş öyküden oluşur. Yazar, memurlardan esnafa, işçilerden işverenlere, aydınlardan siyasetçilere uzanan geniş bir insan çevresi aracılığıyla dönemin toplumsal ve ekonomik ilişkilerini görünür kılar. Geçim sıkıntısı, işsizlik, sınıfsal eşitsizlik, çıkar ilişkileri, bürokratik aksaklıklar, siyasi baskılar ve ahlaki çelişkiler öykülerde öne çıkan konulardır. Ilgaz, sıradan görünen olayların ardındaki toplumsal sorunları mizah, ironi ve hiciv yoluyla ortaya koyarken kişilerin konuşma biçimlerinden, davranışlarından ve içinde bulundukları çelişkilerden yararlanır. Diyaloglara dayanan canlı anlatımı, yalın dili ve gözleme dayalı gerçekçi yaklaşımıyla gündelik hayatın ayrıntılarını toplumsal eleştirinin bir parçasına dönüştürür. Öykülerde mizah yalnızca güldürme amacı taşımaz; bireylerin zaaflarını ve toplumsal düzenin aksayan yönlerini açığa çıkaran eleştirel bir işlev üstlenir. Bu yönüyle Şeker Kutusu, Rıfat Ilgaz'ın toplumcu gerçekçi edebiyat anlayışını ve insanı yaşadığı toplumsal koşullarla birlikte ele alan anlatımını yansıtır.

ŞEKER KUTUSU

Kişiler

Ali Yılmaz Sevgi'ye bayram hediyesi olarak gösterişli bir şeker kutusu alan yirmi yaşındaki gençtir. Utangaç biri olduğu için hediye paketini iyice sardırır. Çekingenliği nedeniyle nişanlısının evine gitmeden evvel votka içer.

Sevgi Ali Yılmaz'ın nişanlısıdır. Bayram ziyaretinde eski öğretmenine götürmek üzere annesinden para ister, ancak annesi ona evdeki şeker kutusunu verir.

Melahat Hanım Sevgi'nin eski öğretmenidir. Terfi döneminde olduğu için müfettiş Cemal Bey'i ziyaret eder. Ziyarete şeker kutusunu götürür.

Cemal Bey Eğitim müfettişidir. Melahat Hanım'a yeni açılacak okullardan birinde yöneticilik yapabileceğini söyler.

Hadiye Hanım Cemal Bey'in annesidir. Kendisine gösterilen saygıdan hoşlanır ve şeker kutusunu üvey ablasına götürür.

Naciye Hanım Hadiye Hanım'ın üvey ablası ve Şenol'un annesidir.

Şenol Profesyonel futbolcu olmak isteyen gençtir. Şeker kutusunu kulüp başkanına götürerek kadroya alınmayı umar.

Sevim Kulüp başkanının kızıdır. Ali Yılmaz'a ilgi duyar ve babasının odasında bulduğu şeker kutusunu Ali'nin annesine götürür.

Öykü

Ali Yılmaz'ın bayram hediyesi Ali Yılmaz, bayramda nişanlısı Sevgi'yi ziyaret etmeden evvel bir şekerciye gider. Tezgâhtaki gösterişli kutuları inceleyerek iç kapağında kalp biçiminde ayna bulunan, lacivert kadifeyle kaplı bir kutuyu özenle seçer. İçine çikolata, badem ezmesi, lokum ve başka şekerlemeler konulmasını ister. Sadece kutuya bile çok para ödediği için bu hediye ile Sevgi'yi çok mutlu edeceğine inanır. Aldığı şeker kutusu hayli gösterişli olduğu için onu taşımaya çekinir. Şekerciden kutuyu iki kat kâğıda sarmasını ister. Ardından karşıdaki meyhaneye girip iki kadeh votka içer. Üstünü başını düzeltip çiçekçiye yönelir. Nişanlısına çiçek de götürmeye karar vererek kırmızı ve beyaz karanfiller satın alır. Çiçekleri de görünmeyecek biçimde gazeteyle sarıp sarmalar. Nişanlısının evine gitmeden önce iki kadeh daha içerek cesaretini toplamaya çalışır.

Sevgi'ye bayram ziyareti Ali, nişanlısının evine geldiğinde içerinin misafirlerle dolu olduğunu görünce yine çekinir. Hediyelerini kapıdan verip uzaklaşmayı düşünse de içeri girmek zorunda kalır. Sevgi, karanfilleri çok beğenir. Şeker kutusunun ise iki kat kâğıda sarılı olması nedeniyle güzelliği ilk bakışta anlaşılmaz. Ali, nişanlısının kutuyu açtığında ne kadar sevineceğini düşünürken Sevgi kutuyu açmaz. Evdeki büyüklerin ellerini öpüp misafirlerle muhabbet etmeden görevini tamamlayıp ayrılır. Bayram ziyaretini yapabilmiş olmanın rahatlığıyla yeniden meyhanenin yolunu tutar.

Şeker kutusunun öğretmene gidişi Her bayram eski öğretmeni Melahat Hanım'ın elini öpmeyi alışkanlık edinen Sevgi, bu bayram da öğretmenini ziyaret etmek ister. Eli boş gitmek istemez ve annesinden öğretmene bayram şekeri almak için para ister. Ancak annesi yeni bir hediye alınmasını gereksiz bulur. Evde bulunan şeker kutusunu götürmesini söyler. Sevgi itiraz etmeye çalışsa da annesi paranın kolay kazanılmadığını hatırlatır. Genç kız, Ali'nin getirdiği kutuyu alarak gazeteye sarar ve öğretmeninin evine gider. Melahat Hanım'ı tam dışarı çıkarken yakalar. Elini öper ve şeker kutusunu öğretmenine vererek oradan ayrılır. Böylece Ali'nin nişanlısına özel olarak seçtiği kutu, açılmadan başka birine geçmiş olur.

Melahat Hanım'ın müfettiş ziyareti Melahat Hanım, terfi döneminde olduğu için müfettiş Cemal Bey'i ziyaret etmek ister. Evde boşuna durmasın diyerek Sevgi'nin getirdiği şeker kutusunu yanına alır. Cemal Bey onu güler yüzle karşılar ve yeni açılacak iki Kız Sanat Enstitüsünden söz eder. Bu okulların deneyimli yöneticilere ihtiyacı olduğunu söyleyerek Melahat Hanım'a iş teklif eder. Her ne kadar Melahat Hanım kendi okulundan ve çalışma arkadaşlarından memnun olsa da müfettişin düşüncesine göre ilerleyeceği için kutuyu bırakıp oradan ayrılır.

Müfettişin annesinin şeker kutusunu alması Cemal Bey'in annesi Hadiye Hanım da ziyaretten kısa süre sonra üvey ablası Naciye Hanım'a gitmek üzere hazırlanır. Masada öylece duran şeker kutusunu görür ve yanına alır. Sohbet sırasında Naciye Hanım'ın oğlu Şenol'dan söz açılır. Şenol sürekli futbol oynamakta, antrenmanlara gitmektedir. Annesi onun bu merakından yakınır. Hadiye Hanım ise futbol oynayarak para kazanmanın mümkün olabileceğini söyler. Ziyaretten sonra Şenol antrenmandan eve döner. Masadaki kutuyu görür görmez beğenir.

Şenol'un şeker kutusunu futbol kulübüne götürmesi Henüz amatör futbolcu olan Şenol, bu güzel kutuyu kulüp başkanına götürürse profesyonel kadroya alınma isteğini hatırlatabileceğini düşünür. Annesinin de onayıyla hediyeyi alıp başkanın evine gider. Başkan, Şenol'a çalışmalarını sürdürmesini söyleyerek yakında kadroya alınabileceği konusunda umut verir. Ancak bu sözlerin kesin bir karşılığı yoktur. Şenol ayrılınca başkanın kızı Sevim kutuyu görür. O da hediyeyi halasına götürmeye karar verir.

Şeker kutusunun sahibine dönmesi Sevim, özenle hazırlanarak halasının evine doğru yola çıkar. Asıl amacı Ali Yılmaz'ı görmektir. Kapıyı açan halasının elini öper ve şeker kutusunu masaya bırakır. Ali'nin evde olmadığını ve nişanlısına gittiğini öğrenen kızın hevesi kaçar; fazla kalmadan ayrılır. Akşam olup Ali eve gelince masanın üzerindeki şeker kutusunu görür. Nasıl olup da eve geldiğini merak eder. Annesi kutuyu açtığında çok beğenir ve tam nişanlıya götürmelik bir hediye olduğunu söyler. Ali de annesine nişanlısına aldığı kutunun çok daha güzel olduğunu söyler. Ali, kutunun içinden badem ezmesi alıp yerken aynı kutunun elden ele dolaşarak yeniden kendisine ulaştığını anlayamaz. Annesine üvey kardeşinin evinden gelen şekeri kendi malıymış gibi yemesini söyleyerek öyküyü sonlandırır.

Temalar

Gösteriş Ali Yılmaz'ın nişanlısını etkilemek için pahalı ve süslü bir şeker kutusu seçmesi, hediyenin görünüşüne verilen önemi göstermektedir. Kutunun içindeki şekerlerden ziyade dışındaki kadife kaplama ve aynaya verilen paranın konu olması da bunu kanıtlar niteliktedir.

Çıkar ilişkileri Melahat Hanım'ın müfettişe, Şenol'un kulüp başkanına ve Sevim'in Ali'nin annesine kutuyu götürmesi, hediyeleşmenin kişisel beklentilerle bağlantılı olduğunu ortaya koyar niteliktedir. Her kişi kutuyu kendi amacı için bir araç olarak kullanır.

BABAFİNGO

Kişiler

Hacı Senai Efendi Fındık Kooperatifinin müdürüdür. Kasabada Babafingo lakabıyla tanınır. Yerel yöneticilerle kurduğu yakın ilişkiler sayesinde büyük nüfuz kazanmıştır.

Nahit Artemel Cumhuriyet Okulunda çalışan bir öğretmen olan Nahit, halkın sorunlarıyla ilgilenir, gençlere spor ve tiyatro çalışmaları yaptırır. Kooperatifin işleyişini eleştirir.

Liman Çavuşu Müçteba Bey Limanın yerinden memnun olan, Nahit'in halkı bilinçlendirme çabalarından rahatsızlık duyan görevlidir.

Topal Sadık Birden fazla kahve işleten esnaftır. Gençlerin spor ve tiyatro etkinliklerine yönelmesi nedeniyle müşteri kaybetmektedir.

Belediye Reisi Gençlerin futbol sahası talebine karşı çıkan yerel yöneticidir.

Cumhuriyet Okulu Başöğretmeni Nahit'in okul dışındaki çalışmalarından rahatsızdır. Onun başka bir yere gönderilmesini ister.

Vali ve Millî Eğitim Müdürü Babafingo'nun evinde ağırladığı üst düzey yöneticilerdir. Nahit'in görev yerinin değiştirilmesinde etkili olurlar.

Öykü

Kasabanın gücü Fındık Kooperatifine kasabalı kısaca Fin-Ko derken zamanla bu kısaltma fingoya dönüşür. Kasabanın babası olarak görülen Senai Efendi Fındık Kooperatifinin de müdürü olduğu için Fingo Baba lakabıyla anılır. Bu lakap bir süre sonra kasabalının dilinde babafingo olarak kalır. Köylerden, mahallelerden bir sorunu olan babafingoya gider, o da sanki hükümet gibi güçlü; herkesin sorununu çözer. Babafingo'nun sözüyle memurların, kâtiplerin ve özellikle öğretmenlerin görev yerleri değiştirilebilir. Kendi konumunun sağlamlığından o kadar emindir ki gelip geçici devlet görevlilerinden farklı olarak kasabada kalıcı gücün kendisi olduğunu düşünür.

Liman çavuşunun şikayeti Bir gün liman çavuşu Müçteba Bey, babafingoya Nahit'i şikâyete gelir. Bütün Karadenizliler gibi birden öfkelenen babafingo, "Yine ne yaptı bu öğretmen züppesi!" diyerek sorunu dinler. Müçteba, Nahit'in liman çevresindeki teknecilerin teknelerinin, evlerinin ve çalıştıkları yerlerin birbirinden uzak olduğunu söyleyerek insanları galeyana getirmesinden yakınır. Nahit insanların resmi dairelere daha kolay ulaşabilmesi gerektiğini savunduğu için bu durum hem Müçteba Bey hem de Babafingo açısından bir tehdit olarak görünür.

Topal Sadık'ın şikâyeti Müçteba Bey'in ardından Nahit'i babafingoya şikâyet etmek için Topal Sadık gelir. Kahvehane işleten Sadık, Nahit'in gençleri ayaklandırıp futbol oynatmasından yakınır. Normalde kahvede oturan gençlerin gündüz futbola, akşam da Nahit'in düzenlediği tiyatro çalışmalarına katılması Sadık'ın işlerinin azalmasına neden olur. Kahvesinde ne kimse çay içer ne de kumar oynar.

Belediye reisinin şikâyeti Sadıktan sonra babafingonun yanına gelen belediye reisi de öğretmenden şikayetçidir. Nahit'in yönlendirmesiyle mahalle gençlerinden oluşan bir heyetin belediyeye geldiğini belirten adam, kendisinden futbol sahası istenmesini garip karşılar. Bütçenin böyle bir işe uygun olmadığını söyleyerek öfkelenir ve halkı bilgilendirmesinin bir an evvel önüne geçilmesini ister. Dahası Nahit'in mahallenin gelişmesi için planlar hazırlaması belediye reisinin gözünde daha da büyük bir tehlike oluşturur. Halkın bu denli kendi ihtiyaçlarını dile getirmesi, kasabanın ileri gelenlerini huzursuz eder.

Başöğretmenin şikâyeti Babafingo öğle yemeğinden çıkarken Cumhuriyet Okulu'nun başöğretmeni yolu keser. O da Nahit öğretmenden şikâyetçidir. Müfettiş Sabri Bey'in gelecek olması onu hayli kızdırdığı için o da babafingoyu doldurmaya gelir. Fındık kooperatifi hakkında da tacirlerin parayı yemelerini, kooperatifin halkın yanında olmamasını sorun edeceğini söyler ki; bu dedikodu babanın hiç hoşuna gitmez. "Demek sonunda cami duvarına da işedi ha" diyerek babafingoya da sıçrayan işler can sıkıcı gelir. Bu zamana kadar 32 öğretmeni görevinden ettiğini söyleyen babafingo, başöğretmene de gözdağı vermek ister. Nahit'i de aynı biçimde kasabadan uzaklaştırmaya kararlıdır. Şikâyetçiler, vali ve millî eğitim müdürünün geleceği günü beklemeye başlar.

Babafingo'nun zekâsı İki hafta sonra vali ve millî eğitim müdürü köy okullarının temel atma töreninden sonra Babafingo'nun evine gelir. Şikâyet ekibi de orada bulunup Senai Efendi'nin öğretmeni hangi ağır sözlerle suçlayacağını bekler. Ancak Babafingo konuşmaya Nahit'i överek başlar. Çünkü aklında onunla ilgili farklı bir plan vardır. Nihat öğretmenin kasaba için fazla bilgili, çalışkan ve halk tarafından sevilen bir öğretmen olduğunu anlatır. Gençleri çevresinde toplamasını, halk dershaneleri açmasını ve tiyatro gösterileri hazırlamasını başarı olarak gelen heyete sunar. Şikâyetçiler neden Nahit'i övdüğünü anlayamayıp şaşkınlıkla birbirlerine bakarlar. Başöğretmen bile söylenenleri doğrulamak zorunda kalır. Vali, halk eğitimine önem verdiği için anlatılanlardan çok etkilenir. Millî eğitim müdürü de konudan habersiz sanılmasın diye Nahit'in başarılı olduğunu söyleyerek konuşmaya katılır.

Babafingonun amacının ortaya çıkışı Babafingo, Nahit'i yeterince övdükten sonra asıl amacını açıklar. Böyle başarılı bir öğretmenin sıradan bir görevde tutulmaması gerektiğini söyleyerek başöğretmen olmayı hak ettiğini dile getirir. Bu esnada kasabanın diğer başöğretmenlerini de över ki kimse yerinden edilmesin. Bu nedenle Nihat'ın yeni açılan Gümüşova köyüne başöğretmenliğine getirilmesini önerir. Bu sayede Nahit'in kasabadan ayrılması, bir ceza değil yükselme gibi gösterilecektir. Vali bu öneriyi hemen benimser ve millî eğitim müdürüne not aldırır. Başöğretmen, belediye reisi, liman çavuşu ve diğer şikâyetçiler rahatlar. Babafingo, öğretmeni açıkça kötülemeden kasabadan uzaklaştırmanın yolunu bulmuştur. Öykü, halkın yararına çalışan bir öğretmenin başarısının bile yerel güç sahipleri tarafından kendi çıkarlarına uygun biçimde kullanılabileceğini gösteren bu olayla sona erer.

Tema

Çıkarcılık ve Bürokratik manevralar Babafingo'nun Nahit'i suçlamak yerine överek başka bir yere göndermek istemesi, bürokratik kararların görünürde olumlu gerekçelerle kişisel çıkarlara hizmet edecek biçimde yönlendirilebildiğini göstermektedir.

İNSAN SARRAFLARI

Kişiler

Ragıp Sakarya Otuz beş yıl devlet memurluğu yaptıktan sonra emekliye ayrılan, eski Belediye Otelini kiralayarak işletmeye başlayan kişidir. İnsanları ilk bakışta tanıyabildiğini düşünür.

Anlatıcı Şemsi Ragıp'ın çocukluktan beri arkadaşıdır. Otelcilik konusunda onu uyarır ve dolandırıcıların yöntemlerini tahmin ederek yaşadığı olayları açıklar.

İlk dolandırıcı İzmir'den para geleceğini söyleyerek Ragıp'tan borç alan, ardından nüfus cüzdanını da alıp kaybolan müşteridir.

İkinci dolandırıcı Banka hesabında büyük miktarda para bulunduğu izlenimini vererek Ragıp'ın güvenini kazanan kişidir.

Bursa'dan tanıdık Anlatıcının geçmişten tanıdığı, otelde kalması için Ragıp'a götürdüğü ve sahte bir para oyunuyla onu dolandıran adamdır.

Öykü

Emeklilikten otel işletmeciliğine Ragıp Sakarya, uzun yıllar devlet memurluğu yaptıktan sonra emekliye ayrılır. Çalıştığı dönemde tavuk yetiştiriciliği yapmaktan söz etmesine rağmen emekli ikramiyesini alınca otel işletmeye karar vermesi arkadaşı tarafından yadırganır. Ragıp'a göre turizm hem ülke ekonomisine katkı sağlaması hem de parlak bir gelecek vadetmesi açısından güzel bir iş alanıdır. Anlatıcı bu düşüncesine karşı çıkar ve artık emekliye ayrıldığını ve bilmediği işlere yönelmemesi gerektiğini söyler. Ragıp bu uyarıyı kendisine hakaret sayar. Otuz beş yıllık memurluk deneyimi

sayesinde insanları çok iyi tanıdığını, bir kişinin nasıl biri olduğunu gözünden anlayabildiğini ileri sürer. Arkadaşının tüm itirazlarına rağmen eski Belediye Oteli'ni kiralar.

Yeşil Sakarya Palas Oteli'nin açılışı Ragıp, kiraladığı binada kapsamlı değişiklikler yaparak masraf eder. Bazı duvarları yıktırır, yeni pencereler açtırır ve girişe yakın geniş bir odayı kendine ayırır. Kapısına altın yaldızlı harflerle otel müdürü yazan bir tabela astırır. Odayı eski genel müdürlük makamını hatırlatacak biçimde döşeyerek gösterişli eşyalar yerleştirir. Bekleme salonuna masalar, sandalyeler ve bir kahve ocağı ekler. Akşam herkes çayını bu kahve ocağında içerken zamanla mekân gazino halini alır ve kasabanın kumarbazlarının toplandığı bir yer hâline gelir. Arkadaşını sık sık ziyaret eden anlatıcı, Ragıp'ın müşterileriyle yaşadığı sorunları dinler. Ragıp, insanların saygısızlığından, düzensizliğinden ve özellikle para ödemeden ayrılmalarından şikâyetçidir.

Ragıp'ın ilk dolandırılma öyküsü Ragıp, otelinde kalan müşterilerinden biri tarafından dolandırılma öyküsünü arkadaşıyla paylaşır. Bir adamın posta ihbarnamesini bahane ederek kısa vadeli kendisinden borç aldığını, üç gündür de otelde kaldığı için toplu ödeyeceğini söyler. Günü geldiğinde tekrar para isteyerek otelden posta çekini almaya çıkıyorum diyerek kimliğini de alır gider. Arkadaşı bu tarz durumların çok sık yaşandığını ve olayların gidişatını tahmin edebildiğini söyler. Ragıp, arkadaşının ayrıntıları nasıl bildiğine şaşırır ve bir an onun dolandırıcıyla işbirliği yapmış olabileceğini bile düşünür. Ragıp dolandırıldığı için öfkelenir, arkadaşına anlattığına da pişman olur.

Ragıp'ın ikinci kez dolandırılması İlk kandırılma öyküsünden sonra çocukluk arkadaşına ikinci kez dolandırılmasını anlatacak olur ki Şemsi bu olayı da tahmin eder. Bu kez müşteri, İş Bankası'nda büyük miktarda parası bulunduğunu gösteren bir hesap cüzdanı kullanarak Ragıp'ı kandırır. Defterde elli bin elli lira yazmaktadır. Ragıp, böyle bir paraya sahip görünen kişinin küçük bir borcu ödemekte güçlük çekmeyeceğini düşündüğü için adamın istediği parayı borç olarak vermeyi kabul eder. Ragıp, insanların görünüşlerine ve ellerindeki belgelere güvenerek ikinci kez aldatıldığını öğrenince yine üzülür. Şemsi, ona insanları gözünden tanıdığını söyleyen kişinin neden bu oyunları fark edemediğini sorar.

Ragıp'ın üçüncü kez dolandırılması Ragıp insanların onu dolandırmasından utanırken Şemsi ondan bir iyilik ister. Bir tanıdığı geleceği için ona otelde yer göstermesini ister. Ertesi gün Şemsi tekrar Ragıp'ın yanına gider ve yine huzursuz olduğunu görür. Ancak bu kez müşteriyi kendisi göndermiş olduğu için dolandırıldığını düşünmek istemez. Ragıp, gelen arkadaşı nereden tanıdığını sorarken, Şemsi yıllar önce doğuda öğretmenlik yaparken onun bucak müdürü olduğunu, daha sonra İstanbul'da karşılaştıklarında ithalatçılıkla uğraştığını söylediğini anlatır. Bu bilgiden sonra kendisi de adamı yeterince tanımadığına kanaat getirir. Çünkü müşteri gelir gelmez Ragıp'tan para istemiş ve kasadan bin lira alarak gece otele geri gelmeden kayıplara karışmıştır. Üstelik kasaya bıraktığı zarfta da Hitler Almanyası döneminde basılmış bin marklık eski bir banknot vardır. Ragıp böylece tekrar dolandırılmış olur. Önceki olaylardan farklı olarak yüzünde garip bir memnuniyet olduğu bilgisiyle öykü sona erer.

Tema

Dolandırıcılık ve Kolay kazanç Eserde üç müşterinin farklı yöntemlerle Ragıp'ın güvenini kazanması, sahte belgelerin ve görünüşte inandırıcı hikâyelerin nasıl kullanılabildiği anlatılır. Ragıp'ın her olayda paranın geri ödeneceğine inanması, dolandırıcıların işini kolaylaştırır.

Kibir Ragıp'ın uzun yıllar yöneticilik yapmış olmasını insanları tanıma konusunda yeterli görmesi, art arda dolandırılmasına yol açmıştır. Kendisini adam sarrafı olarak tanıtmasına rağmen müşterilerin basit oyunlarını fark edememesi, öykünün temel mizahi çelişkisidir.

GAZOZ KAPAKLARI

Kişiler

Şaban Boyacı Bekir'in en küçük oğludur. Gazoz kapakları toplayıp satarak para kazanmaya çalışır. Meraklı ve hayal gücü geniş bir çocuktur.

Nuri Kasap çırağıdır. Haftalık ücretle çalışır. Şaban'la arkadaşlık eder ve onunla birlikte pastadan zehirlenme olayının peşine düşer.

Şekerci Emin Mahallede çalışan şekercidir. Ambulansın gelişini duyunca merakla sokağa çıkar.

Kasap Recep Ambulansın durduğu apartmanda oturan kasaptır.

Pastane görevlisi Beyoğlu'ndaki pastanede çalışan, çocukların pasta almak istemesine başlangıçta karşı çıkan kişidir.

Komiser Çocukların zehirlendiklerini söylemeleri üzerine ambulans çağıran görevlidir.

Öykü

Mahalleye ambulans gelmesi Boyacı Bekir'in küçük oğlu Şaban, pazar yerinde gazoz kapakları toplarken sokağa bir ambulans girer. Siren sesiyle birlikte çevredeki bütün hareket durur. Bira kamyonu, kavun arabası ve hatta su taşıyan eşek bile duraklar. Şekerci Emin işini bırakarak ambulansın peşine düşer. Kasap çırağı Nuri de merakına yenilir ve kalabalığa katılır. Şaban ise herkesten önce koşmaktadır. Ambulans, Teneke Mahallesi'ndeki üç katlı, telefon bulunan apartmanın önünde durur. İnsanlar binanın çevresine toplanır. Kimse içeride ne olduğunu tam olarak bilmemektedir. Kasap çırağı, ustası Recep'in aynı apartmanda oturması nedeniyle önce onun ailesine bir şey olduğunu düşünür. Ancak ambulansın başka bir daireye geldiğini öğrenir. Buna rağmen merakı geçmez. Yaralı mı bulunduğunu, birinin mi öldüğünü, yoksa bir kadının mı doğum yaptığını öğrenmeye çalışır.

Şaban ile Nuri'nin gazoz kapakları üzerine konuşması Ambulansın çevresindeki kalabalık büyürken Şaban yerde bir gazoz kapağı bulur. Hemen cebine atar. Nuri, onun biriktirdiği kapaklarla ilgilenmeye başlar. Şaban, gazoz kapaklarının çocuklar arasında oyun aracı olarak kullanıldığını, ayrıca satılabildiğini anlatır. On kapağın beş kuruş ettiğini söyler. Nuri, kasap dükkânında çalışarak haftada üç lira kazandığına göre bütün gün kapak toplarsa daha kolay para kazanabileceğini düşünür. Şaban ise bu işin yalnızca kapak toplamaktan ibaret olmadığını anlatır. Hangi mahallede oyun oynandığını, kimlerin para ödeyebileceğini ve kimlere veresiye kapak satılacağını bilmek gerektiğini anlatır. İki çocuk fiyatlar üzerinde pazarlık yapar. Nuri, topladığı kapakları Şaban'a satarsa; Şaban da aradaki farktan kazanç sağlayabileceğini düşünür.

Pastadan zehirlenen insanların görülmesi Bir süre sonra apartmanın kapısında polisler görünür. İçeriden hasta çıkarılacağı için kalabalığın geri çekilmesini isterler. Şaban ile Nuri, içeride bir kavga veya intihar olabileceğini düşünerek çeşitli ihtimaller üzerinde konuşur. Sonunda iki kadınla bir erkeğin rahatsızlandığını öğrenirler. Şaban, hastalığın nedeninin pasta olduğunu duyar. Üç kişi yedikleri pastadan zehirlenmiştir. Nuri ve Şaban bu habere şaşırır. Çünkü pasta, onların kolay kolay ulaşamadığı, ancak vitrinlerde gördükleri bir yiyecektir. Nuri, Beyoğlu'ndaki pastaların ne kadar güzel göründüğünü anlatır. Şaban da çok tatlı bir yiyeceğin insanı nasıl zehirleyebileceğini anlamaya çalışır. Ambulansa taşınan hastaların solgun yüzlerini görünce pastanın ne kadar güçlü bir yiyecek olduğunu düşünürler.

Beyoğlu'na gitme kararı Şaban, zehirlenme olayını öğrendikten sonra Beyoğlu'ndaki pastaları görmek ister. Nuri'yi de kendisiyle gelmeye çağırır. Ancak ikisinin de yeterince parası yoktur. Pasta fiyatını tahmin etmeye çalışırlar. Şaban, alacakları pastanın kaç gazoz kapağına karşılık geldiğini hesaplar. İlk gün gidemezler. Ertesi gün de paraları yetmez. Cumartesi günü Nuri haftalığını alınca sonunda yola çıkarlar. Otobüse binerek Beyoğlu'na giderler. İkisi de yol boyunca pasta yerine filmlerden konuşur. Pastaneye ulaştıklarında vitrindeki renkli pastaları incelemeye başlarlar. Özellikle üzeri yeşil süslemelerle kaplı olanlar dikkatlerini çeker. Şaban, bu pastaların çok tatlı olduğu için insanı bayıltabileceğine inanmaktadır. Bir süre vitrinin önünde durduktan sonra içeri girmeye cesaret ederler.

Pastanın satın alınması ve yenmesi Pastanedeki görevli, çocukların görünüşlerine bakarak onları müşteri olarak kabul etmek istemez. Dışarı çıkmalarını ve başka yerden simit almalarını söyler. Şaban paralarının bulunduğunu göstererek pasta almakta ısrar eder. Görevli sonunda yüz elli kuruş karşılığında istedikleri pastayı verir. Şaban özellikle yeşil süslemeli olanı seçer. Pastanın çok zehirli olmasını istemesi görevliyi güldürür. Adam da şakaya katılarak en zehirli pastayı verdiğini söyler. Çocuklar pastayı alıp ara sokağa çıkar. Şaban, parasını verdiği pastanın tamamını Nuri'yle paylaşmak istemezken mecburen arkadaşına tattırması gerektiğini düşünür. Önce üzerindeki yeşil kremayı yalar, ardından küçük lokmalarla yemeye başlarlar. Pasta bekledikleri kadar tatlıdır. Son lokmayı bitirdikten sonra kâğıdını bile yalarlar. Ardından bu kadar pastanın kendilerini zehirlemeye yetip yetmeyeceğini tartışırlar.

Çocukların kendilerini hasta sanması Şaban ile Nuri, pasta yedikten sonra mahalleye dönmeye karar verir. Pastanın ambalaj kâğıdını da yanlarına alırlar. Mahalleye geldiklerinde cami duvarının dibine otururlar. Şaban, karnının yandığını ve midesinin bulandığını söylemeye başlar. Nuri de benzer belirtiler hissettiğini ileri sürer. Şaban daha fazla pasta yediği için kendisinin daha ağır zehirlendiğini düşünür. Birbirlerine başlarının dönüp dönmediğini, gözlerinin kararıp kararmadığını sorarlar. Konuştukça ikisi de gerçekten hasta olduklarına inanmaya başlar. Ambulans çağırmak isterler ancak telefon edecek yer bulamazlar. Bunun üzerine karakola gitmeye karar verirler. Mahalledeki diğer çocuklar da peşlerine

takılır. Şaban ile Nuri, pastadan zehirlendiklerini anlatır ve kanıt olarak ambalaj kâğıdını gösterir. Arkadaşları da hikâyeye inanarak onlara destek olur.

Karakoldan Gazete Haberine Çocuklar karakola ulaştığında arkadaşları yaşananları komiserden önce anlatmaya başlar. Şaban ile Nuri'nin Beyoğlu'nda pasta yediğini, ardından başlarının döndüğünü ve midelerinin bulandığını söylerler. Komiser, iki çocuğu kanepeye yatırarak ambulans çağırır. Şaban ile Nuri, hayal ettikleri zehirlenme olayının sonunda gerçekten ambulansla hastaneye götürülür. Ertesi gün gazetelerde iki çocuğun pastadan ağır biçimde zehirlendiği haberi yayımlanır. Ambalaj kâğıdından pastaların alındığı iş yeri belirlenir. Pastanede satılan ürünler incelemeye gönderilir. İnceleme sonucunda pastaların bozuk olduğu açıklanır ve pastanenin bir ay kapatılmasına karar verilir. Öykü, iki çocuğun merakla başlayıp kendilerini hasta sanmalarıyla gelişen olayın büyük bir gazete haberine ve resmî soruşturmaya dönüşmesiyle sona erer.

Tema

Yoksulluk Eserde Şaban ile Nuri'nin bir pastayı satın alabilmek için günlerce para biriktirmesi, çocukların ekonomik koşullarını göstermektedir. Gazoz kapaklarından kazanç sağlamaya çalışmaları ve pasta fiyatını kapak sayısıyla hesaplamaları, yoksulluğun gündelik yaşamlarına yansımasını ortaya koyar. Üstelik çocukların bozuk bir pasta satın alıp yemek isteyecek kadar pasta tadını merak etmesi de yoksulluğun sınırlarını gösterir niteliktedir.

PATRON İÇERDE Mİ?

Kişiler

Anlatıcı Bir gazetede abone memuru olarak çalışır. Ancak odası patronun bekleme salonu gibi kullanıldığı için patronla görüşmek isteyen herkesin sorularına cevap vermek zorunda kalır. Hasan Yılmaz'ın düşüncelerinden hoşlanmaz. Kurnaz biri olarak patrona sinirlendiği gün odasına onu sinir edeceğinden emin olduğu Hasan'ı gönderir.

Hasan Yılmaz Gazetede yazıları yayımlanan, gelenekçi ve tutucu görüşlere sahip bir yazardır. Patronun karşısına çıkmaktan çekinirken gazete çalışanlarına karşı sert davranır.

Patron Gazetenin sahibidir. Otoriter bir kişidir. Gazetenin kötü gidişinden çalışanlarını sorumlu tutar.

Haluk Bey Gazetenin idare müdürüdür. Çalışanlara verdiği avanslar nedeniyle patronla sorun yaşadığı anlatılır.

Öykü

Kapıdaki memurun isyanı Bir gazetede abone memuru olarak çalışan anlatıcı, kendi işinin dışında patronla görüşmek isteyen insanlarla uğraşmaktan yakınır. Çalıştığı odanın patronun odasına geçmeden önce herkesin uğradığı bir bekleme salonuna dönüşmesinden dertlidir. Gelenler önce patronun içeride olup olmadığını sorar. İçeride olduğunu öğrenince bu kez yanında kim bulunduğunu, ne yaptığını ve keyfinin yerinde olup olmadığını öğrenmek isterler. Patron dışarıdaysa nereye gittiği, kiminle buluştuğu, ne zaman döneceği sorulur. Bazıları patronun bankaya veya postaneye uğrayıp uğramayacağını bile merak eder. Anlatıcı bu sorular yüzünden kendi işine yoğunlaşamaz. Üstelik patronu beklemeye karar veren ziyaretçiler masasına oturur, gazeteleri karıştırır ve gazetenin baskı sayısından siyasi tutumuna kadar pek çok konuda sorular sorar.

Hasan Yılmaz'ın soruları Patronun kapısında anlatıcıyı en fazla bunaltan kişilerden biri Hasan Yılmaz'dır. Gazetenin yazarlarından olan Hasan, patronun yanında oldukça çekingen davranmasına rağmen anlatıcıya karşı sert ve buyurgandır. Bir gün yine parasız bir hâlde gazeteye gelir. Patronun içeride olup olmadığını, yanında kimin bulunduğunu ve ne yaptığını sorar. Anlatıcı, bunları bilmek zorunda olmadığını söyleyince Hasan onu görevini yapmamakla suçlar. O gün anlatıcı, Hasan'ın patronla görüşmesini özellikle istemez. Patronun çok öfkeli olduğunu, idare müdürü Haluk Bey'e çalışanlara fazla avans verdiği için kızdığını anlatır. Bu sözler Hasan'ı korkutmaya yeter. Para alma umudunu kaybeden yazar, patronun odasına girmeden gazeteden ayrılır.

Gazetedeki yazının yarattığı öfke Başka bir sabah anlatıcı, gazetedeki ilanları işaretlerken Hasan Yılmaz'ın köşe yazısına gözü ilişir. Yazıda toplumun ahlakının bozulduğu ileri sürülmekte, kız ve erkek öğrencilerin ilkokuldan itibaren ayrılması savunulmakta, çarşaf övülür. Köşe yazarı Hasan, işsizliği de insanların ahlakına ve tembelliğine bağlar. Anlatıcı memur Hasan'ın bu düşüncelerine büyük tepki

gösterir. Özellikle Türk işçilerinin Almanya'da çalıştığı bir dönemde toplumun tembel olarak suçlanmasını haksız bulur. Gazetenin satışlarının giderek düşmesinde bu tür yazıların etkili olduğunu düşünürken odaya patronu girer. Patron onu gazete okurken gördüğü için işini yapmamakla suçlar. Anlatıcı, Hasan'ın yazısına baktığını söyleyince patron daha fazla öfkelenir. Gazete satışlarının kötü gidişatından bütün çalışanları sorumlu tutarak bir hışımla odasına geçer.

Hasan'ın patronun odasına gönderilmesi Patronun öfkeli biçimde odasına girmesinden birkaç dakika sonra Hasan Yılmaz yeniden gazeteye gelir. Anlatıcı bu kez durumu lehine kullanmak ister ve adamı her zamankinden çok daha sıcak karşılar. Hasan bu değişikliğe şaşırsa da patronun durumunu sorma alışkanlığından vazgeçmez. Anlatıcı, patronun yalnız olduğunu, mizah dergisi okuduğunu ve sabah kendisiyle şakalaşacak kadar neşeli bulunduğunu söyleyerek Hasan'ı içeri gönderir. Hasan'dan haberi olmayan patron, izinsiz giren Hasan'a öfkeyle bağırmaya başlar. Gazetenin mahvedildiğini, disiplinin kalmadığını ve artık kendi odasında bile rahat çalışamadığını söyler. Hasan'ı kovar. Büyük bir şaşkınlık ve utanç içinde odadan çıkan Hasan, çantasını alır ve hiçbir şey söylemeden uzaklaşır. Anlatıcı, hem Hasan'ın hem de patronun kendisine yönelttiği baskıya karşılık vermenin yolunu bu şekilde bulur.

Temalar

Tutuculuk ve toplumsal eleştiri Eserde Rıfat Ilgaz, Hasan'ın eğitim, kadınların giyimi ve işsizlik hakkındaki görüşleri üzerinden toplumsal sorunları yalnızca ahlak bozukluğuyla açıklayan anlayış eleştirilir. Anlatıcının bu düşüncelere duyduğu tepki, öykü deki çatışmanın temel nedenlerinden biridir.

Çıkarcılık ve Gücün kullanımı Hasan Yılmaz'ın anlatıcıya sert davranırken patronun öfkesinden çekinmesi, insanların güç sahibi kişilere karşı farklı tutumlar sergilemesini göstermektedir.

PARTİ ADINA

Kişiler

Kafaoğlu İlçedeki iktidar partisinin başkanıdır. Siyasi gücünü kullanarak öğretmenlerin özel yaşamına müdahale etmeye çalışır. Kendi çıkarına göre tutum değiştiren bir kişidir.

Yılmaz Akarsu İlçede görev yapan genç öğretmendir. Arkadaşlarıyla zaman zaman poker oynadığı için parti başkanın gözüne batar.

Müfettiş Recai Canyakan İlköğretim müfettişidir. Siyasi desteğini kaybetmek istemediğinden Kafaoğlu'nun isteklerine karşı çıkmakta zorlanır.

Diğer Öğretmenler Yılmaz'la birlikte poker oynayan üç öğretmendir.

Öykü

Öğretmen Yılmaz'ın poker oynamasının şikâyet edilmesi İktidar partisinin ilçe başkanı Kafaoğlu, ilköğretim müfettişi Recai Canyakan'la görüşerek öğretmen Yılmaz Akarsu'dan şikâyetçi olur. Yılmaz'ın üç öğretmen arkadaşıyla birlikte poker oynamasını uygunsuz bulduğunu söyler. Ona göre poker yabancılardan gelen bir oyundur ve öğretmenlerin böyle bir alışkanlık edinmesi doğru değildir. Tavla gibi iki kişiyle oynanan oyunları kabul edebileceğini, ancak dört kişinin bir masada toplanmasından rahatsız olduğunu belirtir. Müfettiş, öğretmenlerin para kullanmadıklarını bunun yerine fasulyeyle oynadıklarını hatırlatır. Kafaoğlu ise bunun da yanlış olduğunu savunur. Bugün bu şekilde kumar oynayanların yarın hükümeti devirmek için planlar yapabileceğini iddia ederek ikna etmeye çalışır.

Yılmaz öğretmenin parti için tehdit olması Kafaoğlu'nun asıl rahatsızlığı kumardan çok, Yılmaz'ın diğer öğretmenlerle bir araya gelmesidir. Dört kişinin düzenli biçimde toplanmasını siyasi bakımdan tehlikeli bulur. Öğretmenlerin bu tarz dörtlü oyunlar arasında tartışıp ileride hükümet aleyhine toplantılar düzenleyebileceğini düşünür. Bu nedenle partisinin ikili oyunları tercih ettiğini ileri sürer. Müfettiş, Yılmaz'ın derslerini düzenli yürüttüğünü ve görevinde bir eksiklik bulunmadığını söylemesine rağmen Kafaoğlu öğretmenin ilçeden uzaklaştırılmasını ister. Siyasi güce karşı koymak istemeyen müfettiş Recai Canyakan, kendisinden istenenleri defterine not eder; çünkü partiyle yüz göz olmak istemez.

Kafaoğlu'nun Yılmaz'ı övmesi Müfettiş ilçeden ayrıldıktan sonra Kafaoğlu, bir işi için Millî Eğitim Memurluğuna gider. O sırada görevinin başında olan Yılmaz, birinci sınıf öğrencilerine ders verirken çağrılır. Çekinerek müdürün odasına gittiğinde konu Yılmaz'ın poker oynamasına gelir. Yılmaz,

arkadaşlarıyla yalnızca eğlenmek amacıyla, çoğunlukla fasulyeyle oynadıklarını anlatır. Ancak bu kez aklında bir plan olduğu için Kafaoğlu'nun tavrı tamamen değişmiştir. Öğretmeni suçlamak yerine onun ne kadar iyi poker oynadığını duyduğunu söyleyerek ona övgüler yağdırır. Yılmaz, kendisinden neden böyle övgüyle bahsedildiğini anlayamaz.

Poker oyun teklifi Kafaoğlu sonunda asıl isteğini açıklar. Ankara'dan ilçeye önemli misafirler gelecektir. Daha önceki ziyaretlerinde onlarla aynı masaya oturup poker oynayabilecek yetenekli birini bulamadıkları için bu kez Yılmaz'ın parti adına misafirlerle oynaması istenir. Yılmaz, kendi arkadaşlarıyla küçük miktarlar üzerinden oynadığını, parayla oynamaya alışık olmadığını söyler. Maaşının böyle bir oyun için yeterli olmadığını belirtir. Fakat Kafaoğlu, parayı düşünmemesini ister ve kendisine oyun sırasında kullanması için bolca para verir. Başına bir iş gelmesinden çekinen Yılmaz'a korkmasına da gerek olmadığını, arkasında iktidar partisinin olacağını söyler. Öykü, öğretmenin poker oynamasını başlangıçta ahlaki ve siyasi bir suç olarak gören Kafaoğlu'nun, aynı oyunu partisinin misafirlerini ağırlamak için gerekli saymasıyla sona erer.

Temalar

Siyasi ikiyüzlülük Kafaoğlu'nun öğretmen Yılmaz'ı poker oynadığı için şikâyet ederken daha sonra parti adına poker oynamasını istemesi, öykünün temel çelişkisidir. Aynı davranış, siyasi çıkar değiştiğinde suç olmaktan çıkıp değerli bir beceriye dönüşmektedir.

Kafaoğlu, önce öğretmeni uzaklaştırmak için siyasi gücünü kullanır, ardından aynı gücü ona güvence vermek amacıyla öne sürer.

MORFİN İĞNESİ

Kişiler

Anlatıcı Cezaevinin verem koğuşunda kalan mahkûmlardan biridir. Koğuştaki hastaların, uyuşturucu bağımlılarının ve görevlilerin davranışlarını aktarır.

Çerkez Kamil Koğuşun sözü dinlenen mahkûmlarındandır. Çay ve sigaraya düşkündür. Ağır hasta olan Kazım'la ilgilenilmesini ister ve hasta bakıcı ihmaline karşı çıkar.

Arnavut Şemsi Uyuşturucu bağımlısı bir mahkûmdur. Günlerdir uyuşturucu bulamadığı için yoksunluk çeker.

Kazım Verem koğuşunda ölüm döşeğinde bulunan mahkûmdur. Cezasının bitmesine az kalmıştır. Eşine ve kızına kavuşamadan hayatını kaybeder.

Şoför Cemil Koğuştaki mahkûmlardan biridir. Kazım'ın son mektubunu yazar.

Şakir Efendi Cezaevinde hasta bakıcılık yapan mahkûmdur. Hastaların bakımından çok kâğıt oyunlarıyla ve maddi kazançlarıyla ilgilenmektedir.

Öykü

Verem koğuşunda bir akşam Cezaevinin verem koğuşunda Çerkez Kamil, kendi demlediği çayı içerken diğer mahkumlarla muhabbet eder. Çayı çok sevdiği için paylaşmaya pek istekli olmasa da sonunda anlatıcıya ve Arnavut Şemsi'ye de çay içmeyi önerir. Üç gündür uyuşturucu bulamadığı için ağır bir yoksunluk yaşayan Şemsi yatağında tir tir titremektedir. Uyuşturucu satın alabilmek amacıyla başka bir mahkûmun ayakkabılarını satan Şemsi, şimdi kendi ayakkabılarını bile gözden çıkarabilecek durumdadır. Çerkez Kamil ona hap bulmasını söyler, fakat Şemsi diğer mahkûmların ellerindeki ilaçları paylaşmadığından yakınır. Koğuşun koşulları oldukça kötüdür. Veremli mahkûmlar hastalıkları nedeniyle diğerlerinden ayrı tutulmakta, gardiyanlar bile yanlarına fazla yaklaşmamaktadır. Hastabakıcının ne zaman geleceği belli değildir. Ağır hasta Kazım'ın tuvalet ihtiyacını dahi koğuştaki arkadaşları karşılamak zorunda kalır. Kazım artık yatağından kalkamayacak kadar güçsüzdür.

Kazım'ın geciken tedavisi ve müdürün köpeği Kazım'ın durumu konuşulurken cezaevi yönetiminin mahkûmlara karşı ilgisizliği ortaya çıkar. Kazım, daha önce İmralı'dan sevk edilmesi gerektiğinde tam on beş gün motor beklemek zorunda kalmıştır. Buna karşılık cezaevi müdürünün Pamuk adlı köpeğinin boğazına balık kılçığı kaçtığında hemen Bandırma'ya götürülmesine karar verilmiştir. Üstelik o gün deniz oldukça dalgalıdır. Köpek yolculuk sırasında kusunca boğazındaki kılçık kendiliğinden çıkar. Buna

rağmen veterinere götürülür. Müdür, köpeğine o kadar düşkündür ki onu yüz mahkûma değişmeyeceğini söyler. Kazım'ın tedavisinin geciktirilmesiyle Pamuk isimli köpeğe gösterilen özen arasındaki fark, mahkûmların gözünde büyük bir haksızlık yaratır. Bu sırada cezaevindeki uyuşturucu ticareti de farklıdır. Köfte Mustafa, müdüre düzenli para vererek satış üzerinde üstünlük kurar. Uyuşturucu fiyatları yükselince bağımlı mahkûmlar daha zor durumda kalır. Şemsi'nin günlerdir yaşadığı sıkıntının nedenlerinden biri de budur.

Kazım'ın iğnesinin yapılması Çerkez Kamil, bağırıp çağırmasından dolayı Kazım'ın ağrılarının arttığını görür ve hasta bakıcının neden gelmediğini sorar. Şoför Cemil, Şakir Efendi'nin henüz koğuşa uğramadığını söyler. Kamil'in ısrarıyla hasta bakıcı çağrılır. Ancak Şakir Efendi başka bir koğuşta para karşılığında altmışaltı oynamaktadır. Oyununu bırakmak istemez; fakat nihayetinde Çerkez Kamil'in sert uyarısı üzerine gelir. Kazım'ın morfin iğnesini yapacağını söyleyerek malzemelerini hazırlar. Şakir Efendi, Kazım'ın vücudunda daha önce yapılan iğnelerden kalan izleri görünce kalçasından enjeksiyon yapmaya karar verir. Kazım'ın olup bitenden haberi bile olmadan iğneyi vurur. Hastabakıcı yeniden oyununa dönerken Çerkez Kamil hastabakıcının ilgisizliğinden yakınır.

Kazım'ın son mektubu Gece saat ona yaklaşırken mahkûmlar hâlâ uyuyamamıştır. Morfin iğnesi yapılmasına rağmen Kazım'ın sıkıntısı da dinmediği için o da uyuyamaz. Bir ara Şoför Cemil'i yanına çağırır ve köyüne bir mektup yazdırmak istediğini söyler. Konuşacak gücü kalmadığından düşüncelerini güçlükle anlatır. Cemil'den sözlerini düzgün bir mektup hâline getirmesini ister. Kazım, eşi Şaziye'ye hakkını helal etmesini yazdırır. On bir yıllık cezasını tamamladığını, ancak kalan bir yılı bitiremeden öleceğini hissettiği için eşine bilgi vermek ister. Ölüm haberi ulaşır ulaşmaz eşinin yeniden evlenmesini ister. Kızının babasız ve sahipsiz kalmasını istemez. Cezaevi hesabında bulunan paranın da eşinin düğünü için kullanılmasını söyler. Adresi büyük güçlükle verdikten sonra başını yastığa bırakır. Mektubu yazdırmak bir nebze olsun içini rahatlatır. Bir süre sonra da huzurla ölür.

Gerçeğin anlaşılması Vefat haberiyle birlikte Şoför Cemil, Arnavut Şemsi'yi koğuşa getirir. Şemsi'nin önceki hastalıklı hâlinden eser kalmamıştır. Artık titrememekte, keyifle sigara içmektedir. Kazım'ın öldüğünü görünce durumu hemen anlar. Çerkez Kamil de Şemsi'nin nasıl iyileştiğini fark eder. Şemsi, Şakir Efendi'ye para vererek Kazım için ayrılan morfin iğnesini tuvalet aralığında kendisine yaptırır. Ağır hasta Kazım ise beklediği ağrı kesiciye ulaşamadığı için vefat eder. Mahkumlar Kazım'ın bedenini battaniyesine sararak sedyeye yerleştirir. Gardiyan, cenazeyi taşımakta geciken mahkûmlara bağırır. Öykü, Kazım'ın ölümü karşısındaki ilgisizlik ve Şemsi'nin uyuşturucuya kavuşmaktan duyduğu gizli sevinçle son bulur.

Temalar

Yoksulluk, Çaresizlik ve Ölüm Kazım'ın son mektubunda kendi yaşamından çok eşinin ve kızının geleceğini düşünmesi, ailesine karşı sorumluluk duygusunu gösterir. Cezasının bitmesine bir yıl kala ölmesi, özgürlüğe kavuşma umudunun gerçekleşmemesini daha da acı hâle getirir.

Yozlaşma ve Görevin Kötüye Kullanılması Şakir Efendi'nin hastaya ayrılan morfini para karşılığında başka bir mahkûma uygulaması, sağlık hizmetinin kişisel kazanç uğruna kötüye kullanılmasını gösterir. Öyküdeki asıl trajedi, Kazım'ın ölümünün yalnızca hastalığından değil, çevresindeki insanların ihmali ve çıkarcılığından ayrı düşünülememesidir.

İŞ

Kişiler

Anlatıcı Elli dört yaşında, altı çocuk babası, kadro daraltılması sonucunda işten çıkarılmış eski bir Evkaf memurudur. İş ararken karşılaştığı uygulamalardan yararlanarak kendi kazanç yolunu bulur.

Anlatıcının Eşi Kocasının işsiz kalmasından sonra onu yeniden çalışmaya yönlendiren kadındır. Daha sonra kurulan büroda aile üyelerinin görev almasına yardımcı olur.

İş Bulma Bürosundaki Kadın İş arayanlardan ücret alarak kayıt yapan görevlidir. Anlatıcının kendi işini kurmasına dolaylı olarak ilham verir.

Anlatıcının Kızları Babalarının kurduğu "Yıldızlar Bürosunda" başvuru kayıtlarını alır ve ücret tahsilatını yaparlar.

Öykü

Elli dört yaşında işsiz kalmak Öykünün anlatıcısı, elli dört yaşında, uzun yıllar Evkaf idaresinde çalışmış bir memurdur. Kadro daraltılması nedeniyle işinden çıkarıldığı için geçim derdinden iş aramaktadır. Kendini hâlâ güçlü, bilgili ve çalışabilecek durumda görür. Eski idadide okumuş olmasıyla övünür. Aldığı eğitimi yeni üniversite mezunlarının eğitiminden aşağı bulmaz. İşten çıkarılmasının kendisinden çok devlet için kayıp olduğunu düşünür. Anlatıcı, para kazanmanın farklı yolları bulunduğunu bilir. Yine de bazı işlerin evli ve çocuklu bir adama yakışmayacağını düşünür. Eşinin kendisini sürekli denetlemesinden yakınır. İşsiz kaldıktan yaklaşık bir hafta sonra karısı ütülü elbiselerini önüne koyarak dışarı çıkıp iş aramasını ister. Anlatıcı da görünüşün önemli olduğunu düşünerek temiz kıyafetlerini giyerek iş aramaya başlar.

İş arama günleri Anlatıcı, devlet dairelerinden özel işletmelere kadar pek çok yere başvurur. Ancak gittiği yerlerde hemen hemen aynı cevaplarla karşılaşır. Önce adı, adresi ve becerileri sorulur. Daktilo kullanıp kullanamadığı, yabancı dil bilip bilmediği, eski harfleri okuyup okuyamadığı öğrenilmeye çalışılır. Ardından adresinin kaydedildiği ve ihtiyaç duyulursa çağrılacağı söylenerek evine gönderilir. Tanıdıklarından aldığı tavsiye mektupları da işe yaramaz. İşverenler mektubu gönderen kişiye saygı duyduklarını söyleseler bile yeni eleman almadıklarını belirtirler. Ekonomik sıkıntılardan, piyasadaki durgunluktan ve işlerin kötü gidişinden söz ederler. Anlatıcı, iş bulmaya çalışırken elindeki az miktardaki parayı da tüketmektedir. Bir gün iş bulma servisi adıyla çalışan bir yazıhaneye girer. Oradaki kadın onu güler yüzle karşılar, bilgilerini kaydeder ve son beş lirasını alır. Anlatıcı dışarı çıktığında önemli bir şey fark eder. Kadın, başkalarına iş bulmaya çalışırken aslında kendisi için kazançlı bir iş kurmuştur. İşsiz insanların umutları, büroya düzenli gelir sağlamaktadır.

Yıldızlar bürosunun kurulması Anlatıcı, iş bulma servisinde yaşadıklarını düşünerek benzer bir girişimde bulunmaya karar verir. Ertesi sabah kendinden emin biçimde evden çıkar ve bir gazeteye ilan verir. İlanda, İtalya'daki Cinecittà film stüdyolarında çalışmak üzere kadın, erkek ve çocuk oyuncular arandığı belirtilmektedir. Başvuru adresi olarak kendi evini gösterir. Ardından evin bir odasını büroya dönüştürür. Kapıya “Yıldızlar Bürosu” yazan bir tabela asar. Başvuruları karşılayacak bir görevliye de ihtiyacı vardır. Bunun için dışarıdan birini işe almak yerine kızlarından en küçüğünü seçer. Kızını özenle giydirerek masanın başına oturtur. İlanın yayımlanmasından hemen sonra başvurular başlar. Sinema oyuncusu olma hayali kuran çok sayıda insan büroya gelir. Anlatıcı, ülkede bu kadar çok kişinin sanatçı olmak istediğini görünce şaşırmış gibi davranır. Aslında bu yoğun ilgi, kurduğu işin kazanç sağlayacağını gösterir.

Sanatçı olma umudunun paraya dönüşmesi Büroya gelenlere önce adları ve adresleri sorulur. Ardından on lira kayıt ücreti alınır. Başvuru bununla tamamlanmaz. Adayların fotoğraf çektirmesi gerektiği söylenir ve bunun için ayrıca yirmi lira istenir. Kendilerine verilen makbuzla belirli bir fotoğrafçıya gitmeleri gerekmektedir. Fotoğrafçıda da yeni bir ödeme yapacaklardır. Son olarak adaylarla yazışma yapılabilmesi için dört posta pulu talep edilir. Anlatıcı, bu işlemleri sinema yıldızı olmanın doğal gerekleri gibi göstermektedir. İnsanlar büyük bir fırsat yakaladıklarını düşündükleri için istenen paraları hemen öderler. Büroya gelenlerin sayısı giderek artar. En küçük kızın iş yükü ağırlaşınca ortanca ve büyük kız için de masalar hazırlanır. Ev artık başvuruları karşılamaya yetmemektedir. Anlatıcı daha geniş bir büro kiralamayı ve telefon bağlatmayı düşünür.

İtalya’ya oyuncu gönderilmemesinin nedeni Yıldızlar Bürosu büyürken anlatıcı henüz İtalya'ya tek bir oyuncu göndererememiştir. Buna rağmen işlerin çok iyi gittiğini anlatır. Adayları önce Türkiye'de deneme çekimlerine ve figüranlığa yönlendirmeyi planlamaktadır. Böylece figüranlık ücretlerinden de kazanç sağlayabilecektir. Öykünün sonunda anlatıcı, İtalya'ya neden oyuncu gönderemediğine kendince bir açıklama getirir. Deneme için gönderilen kişilerin Türkiye'de başrol oyuncusu olduklarını, bu yüzden yurt dışına gitmeye zaman bulamadıklarını ileri sürer. Bu açıklamanın inandırıcı olmaması, kurduğu sistemin gerçek amacını daha belirgin hâle getirir. Başlangıçta iş bulamayan ve başvuru ücreti ödeyerek parasını kaybeden anlatıcı, sonunda başka insanların iş ve şöhret umutlarından para kazanan bir büro sahibi olur.

Temalar

İşsizlik ve Geçim Sıkıntısı Anlatıcının uzun yıllar çalıştıktan sonra işsiz kalması, deneyimli kişilerin yeniden iş bulmakta karşılaştığı güçlükleri gösterir. Altı çocuğun geçimini sağlama zorunluluğu, yaşadığı ekonomik baskıyı artırır.

Ahlaki Yozlaşma ve Fırsatçılık Anlatıcı başlangıçta iş bulamadığı için mağdur durumdayken daha sonra aynı yöntemi başkalarına uygulamaya başlar. Bu sayede para kazanacak ve kendi işini kurmuş olacaktır.

ATLET KOMPLE

Kişiler

Anlatıcı Otuz yıl önce genç bir ilkokul öğretmeniyken Karabük üzerinden Çankırı'ya yaptığı yolculuğu hatırlayan kişidir. Hüsnü'nün anlattıklarına başlangıçta inanır, ancak yaşanan olaylarla onun gerçek durumunu görür.

Bacak Hüsnü Futbol, yüzme ve atletizmin çeşitli dallarında başarılı olduğunu ileri süren gençtir. Sporculuk yeteneğini abartarak anlatır. Kendisine duyduğu güven, davranışlarıyla örtüşmez.

Kahveci Karabük istasyonunun yakınındaki kır kahvesini işletir. Yolun kapanmasına alışkındır. Müşterilerine karşı ilgisiz ve sert bir tutum sergiler.

Demiryolu İşçileri Kahvede tavla oynayan ve demiryolundaki aksaklıkları bilen görevlilerdir. Tren hareket etmeye başladığında yolcuları uyarırlar.

Şoför Anlatıcıyı otuz yıl sonra yeniden Karabük'e götüren kişidir. Anlatıcının geçmişteki anısını dinler ve öykünün sonunda onun yaşlılığıyla ilgili şaka yapar.

Öykü

Karabük yolunda canlanan bir anı Anlatıcı, otuz yıl aradan sonra Karabük'e gelmektedir. Otomobil Tuzla sırtlarını geçip İzmit yolunda ilerlerken gençlik yıllarını hatırlamaya başlar. Yanındaki şoföre, Karabük istasyonunun yakınındaki eski kır kahvesinin hâlâ bulunup bulunmadığını sorar. Şoför, Karabük'ün artık büyük bir şehre dönüştüğünü söyleyerek o eski kahvenin çoktan ortadan kalktığını belirtir. Bu cevap, anlatıcıyı otuz yıl önce aynı yörede yaşadığı bir yolculuğa götürür.

Anlatıcının anısını anlatması O zamanlar mesleğe yeni başlamış bir ilkokul öğretmenidir. Filyos'tan Çankırı'ya gitmek için yeni yapılan demiryolunu kullanmayı seçmiştir. Ancak tren Karabük'e ulaştığında yolculara inmeleri söylenir. Şiddetli yağışlar ve seller demiryolunu bozmuştur. Yolun ne zaman açılacağı belli değildir. İstasyonun çevresinde neredeyse hiçbir yapı yoktur. Uzakta görünen küçük bir kır kahvesine giderek beklemeye karar verir. Kahvede iki demiryolu görevlisi tavla oynar. Kahveci, yolun kapanması nedeniyle gelen müşterileri pek önemsemez. Anlatıcıdan sonra üç yolcu daha içeri girer. İçlerinden genç olanı, acele bir işi bulunduğunu ve bir kulüpten çağrıldığını söyler. Anlatıcı onun futbolcu olduğunu düşünür. Ancak genç yalnızca futbol oynamadığını, atletizm ve yüzmeyle de uğraştığını söyler. Bunun üzerine anlatıcı da yüzme ile ilgilendiğini söyler. Sporcu anlatıcının kulübünü öğrenmek isteyince anlatıcı Karadenizli olduğu için yüzmenin normal olduğunu söyler.

Uzayan sohbet Yolun açılmasını beklerken sohbet uzar. Kahveci, önlerine uzun süre kaynamaktan tadı bozulmuş, soğuk çaylar getirir. Diğer yolcular treni kaçırmamak için kalktığında anlatıcı da gitmek ister. Fakat genç sporcu buna izin vermez. Tren hareket etse bile koşarak yetişebileceklerini söyler. Hatta Çankırı'ya kadar trenle yarışabileceğini ileri sürer. Bu sözler anlatıcıya da cesaret verir. Yerinde kalır ve gencin anlattığı yeni başarıları dinlemeye devam eder. Sporcu, Fenerbahçe Stadı'nda katıldığı bir yarışta düşmesine rağmen hemen toparlanıp birinci olduğunu anlatır. Ardından ünlü futbolculardan söz açar. Onların çoğunu kendisinden üstün görmemektedir. Fenerbahçe'ye girebilirse yeteneğini herkese göstereceğine inanır. Bir süre sonra Ankara'da yeni bir kulüp kuran Cevat Abbas'tan telgraf aldığını anlatır. Bu çağrıyı spor hayatında büyük bir fırsat olarak görür. Anlatıcı, onun konuşmalarından etkilenmekle birlikte boyunun ve yapısının anlattığı atletik başarılarla pek uyuşmadığını fark eder. Hüsnü ise her sabah bir kilo süt ve dört yumurta tükettiğini, öğlen bir kilo pirzola, akşam da beş kilo elma yediğini söyleyerek olağanüstü gücünü beslenmesine bağlar.

Trene yetişme yarışı Demiryolu görevlilerinden biri trenin kalktığını haber verince ikisi birden yerlerinden fırlar. Hüsnü, istasyona koşmak yerine tarladan geçip trenin önünü kesmenin daha kolay olacağını düşünür. Önlerine çıkan çiti atlamaya hazırlanır. Yüksek atlamadaki başarılarını uzun uzun anlatmış olan genç, yaklaşık bir metre yüksekliğindeki çiti ilk denemesinde aşamaz. Yeniden hızlanır, fakat ayağı takılınca öbür tarafa yuvarlanır. Anlatıcı onu kaldırır ve trene yetişmek için koşmaya başlar. Hüsnü de peşinden gelir, ancak kısa sürede geride kalır. Anlatıcı hızlandıkça aralarındaki mesafe açılır. Az önce yüz ve iki yüz metre yarışlarındaki dereceleriyle övünen Hüsnü, tarlanın ortasında soluk soluğa kalmıştır. Anlatıcı onu koşması için çağırır, fakat genç daha fazla ilerleyemez. Tren yaklaşırken anlatıcı ikinci çiti de aşarak demiryoluna ulaşır. Vagonların pencerelerinden sarkan yolcular onu cesaretlendirmekte, bazılarıysa hareket hâlindeki trene atlamaması için uyarmaktadır. Tam trene yetişmeye çalıştığı sırada vagonlar fren yaparak durur. Böylece trene binmek için koşmasına gerek kalmaz.

Atletin mazereti ve otuz yıl sonrası Anlatıcı geri dönerek çite asılı kalmış hâlde bekleyen Hüsnü'yü alır. Genç adamın yüzü bembeyazdır. Anlatıcı, onun anlattığı koşu ve atlama başarılarını hatırlatarak neden bu kadar çabuk yorulduğunu sorar. Hüsnü ise antrenmansız olduğunu, ayrıca çiğ havanın kendisini etkilediğini söyleyerek başarısızlığına gerekçe bulur. Diğer yolcuların yardımıyla trene bindirilir.

Karabük'e varış Sohbet biterken otobüs Gerede'ye yaklaşmış durumdadır. Şoför dinlediği hikâyede anlatıcının görüntüsüne bakarak trene atlayabileceğine inanmaz. Anlatıcı olayın otuz yıl önce yaşandığını hatırlatır. Şoför, gençken trene atlamanın mümkün olduğunu kabul eder, ancak birazdan garaja vardıklarında anlatıcının otobüsten inmeyi bile başarıp başaramayacağını görmek istediğini söyleyerek onunla alay eder. Böylece gençliğinde Bacak Hüsnü'nün abartılı sporculuk iddialarına tanıklık eden anlatıcı, yıllar sonra kendi yaşlılığı üzerine yapılan aynı sohbetin konusu olur.

Temalar

Kibir Öyküde Hüsnü'nün ünlü sporcuları küçümsemesi, olağanüstü beslenme alışkanlıklarından söz etmesi ve gelecekte büyük başarılara ulaşacağını söylemesi, başkalarının gözünde önemli görünme isteğini yansıtır. Anlatıcı, gencin söyledikleriyle fiziksel görünüşü arasındaki farkı fark etse de onun iddialarının gerçekliğini ancak tren hareket ettiğinde anlayabilir.

Gençlik, Yaşlılık ve Zamanın Değiştirici Etkisi Öykü, anlatıcının otuz yıl önceki anıları ve bugünkü yolculuğu arasında kurulmuştur. Gençliğinde trene yetişmek için koşabilen anlatıcının yıllar sonra otobüsten inip inemeyeceğinin sorgulanması, zamanın insan üzerindeki etkisini mizahi biçimde ortaya koyar.

DALGA KATİBİ

Kişiler

Niyazi İki yıl işsiz kaldıktan sonra İş ve İşçi Bulma kurumuna atanan, çekingen ve yönetici kesime karşı aşırı saygılı davranan bir memur adayıdır. Ailesi İstanbul'da haber beklemektedir. Olcay ve Güler adında iki çocuğu vardır. Zamanla kurumun işleyişini öğrenerek çekingenlik huyundan vazgeçer, kendi adaletini kendisi sağlamak zorunda kalır.

Taci Topaç Kastamonu'daki İş ve İşçi Bulma Bürosunda çalışan memurdur. Otobüs işletmeleriyle ilişkilerini kullanarak gerçeği yansıtmayan işçi sevk listeleri düzenler. Çevresinde Dalga Kâtibi olarak tanınır. Niyazi'yi ilk etapta Taci eğitir.

Kastamonu İş ve İşçi Bulma Müdürü Niyazi'nin atandığı Daday'daki göreve başlamasını engelleyerek kendi önerdiği memurun atanmasını sağlar. Daha sonra Niyazi'yi Azdavay'a gönderir.

Fahrettin Müdürün Daday'daki görev için önerdiği memurdur.

Öykü

İki yıllık işsizliğin ardından gelen atama Niyazi, iki yıl süren işsizliğin ardından nihayet bir memurluğa atanır. Atamasında yardımı dokunan kişilerin karşısında büyük bir minnettarlık gösterir. Gideceği kasabanın nerede bulunduğunu, oraya hangi araçla ulaşacağını bile bilmez. Buna rağmen kendisine verilen görevi hemen kabul eder. Yöneticinin elini öper, iyi dileklerini alır ve Kastamonu'daki müdürlüğe götürmesi gereken yazıyla yerine gitmeye çalışır. Kapıda bekleyen görevli, atama işlemlerinin tamamlanması için çok uğraştığını söyleyince Niyazi ona da para verir. Henüz işe başlamadan bürokraside işlerin yalnızca resmî yazılarla yürümediğini öğrenmeye başlamıştır. Ertesi gün Kastamonu'ya ulaşır. Ankara'dan getirdiği yazıyı müdüre teslim ettiğinde beklemediği bir durumla karşılaşır. Kendisi Daday'daki boş kadroya atanmıştır, ancak müdür aynı görev için daha önce Fahrettin adlı başka birini önermiştir. Müdür, Niyazi'nin hemen Daday'a gitmesini istemez. Önce kendi gönderdiği kişinin atama işlemlerinin tamamlanmasını bekleyecektir. Bu nedenle Niyazi'ye on gün boyunca Kastamonu'da geçici olarak çalışmasını söyler. Niyazi itiraz etse de müdürün karşısında fazla direnemez.

Kastamonu'da yabancı olmanın güçlüğü İşe başlayacağı ilk gün Niyazi büyük bir heyecanla erkenden kalkar. Kıyafetlerini düzeltir, kravatını bağlar ve henüz gün ağarmadan sokağa çıkar. Ancak şehirde hiçbir yer açık değildir. Bir süre sokaklarda dolaştıktan sonra açılan ilk kahveye girer. Kahveciyle arasında geçen konuşma, Kastamonu'nun geçmişiyle bugünü arasındaki farkı ortaya koyar. Kahveci, kentin eskiden önemli yollara, gelişmiş su sistemlerine ve canlı bir ekonomik yaşama sahip olduğunu

anlatır. Bölgenin Kurtuluş Savaşı yıllarındaki öneminden söz eder. Savaş sonrasında ise ulaşımın ve sanayinin gelişmemesinden dertlidir. Konuşma, parti başkanının kahveye gelmesiyle kesilir. Başkan, şehirdeki yabancıların dikkatle izlenmesini ister. Yeni açılan havaalanı yüzünden önemli kişilerin habersizce gelebileceğini düşünür. Kahvecinin Niyazi hakkında bilgi sahibi olmamasına öfkelenir. Niyazi ise kendisini sıradan bir memur olarak tanıtmaktan vazgeçip turist olduğunu söyleyerek durumdan kurtulmaya çalışır. Fakat kahveci turistin ne olduğunu bile tam olarak anlayamaz. Başının belaya girmesinden korkarak onu kahveden uzaklaştırır. Niyazi, henüz ilk iş gününde şehirdeki siyasi kuşkuculuğu ve yabancılara karşı gösterilen güvensizliği görmüştür.

Dalga kâtibi Taci Topaç'la tanışma Niyazi, geçici olarak çalışacağı İş ve İşçi Bulma Bürosunu aramaya başlar. Büyük bir tabelası bulunan büronun gerçekte açık bir odası olmadığını öğrenir. Görevli Taci Topaç, gününü kahvelerde ve otobüs yazıhanelerinde geçirir. Çevresindekiler onu “dalga kâtibi” diye tanımlar. Niyazi, saatlerce aradıktan sonra Taci'yi bir otobüs gişesinde bulur. Taci, onun atama durumunu önceden öğrendiği için kendisine yardım edeceğini, çalışmaya başladığı günün kayıtlara geçirileceğini söyler. Niyazi, maaş hakkının kaybolmamasına gösterilen bu ilgiden etkilenir. Uzun süre işsiz kaldığı için karşısındaki memurun sözlerini büyük bir iyilik olarak görür. Taci, onu yanında dolaştırarak yaptığı işi öğretmeye başlar. İlk olarak otobüs işletmelerine giderler. Her gişede o gün kaç otobüs kalktığını, araçların kaç yolcu taşıdığını ve hareket saatlerini sorar. Aldığı bilgileri fişlere geçirir, işletme görevlilerine imzalatıp mühürletir. Ancak fişlerdeki yolcu isimleri boş bırakılmaktadır. Taci, bu boşlukları daha sonra Niyazi'nin dolduracağını söyler.

İşçi sevk listelerinin ardındaki işlemler Gişeler arasında dolaşırken işlemlerin göründüğü kadar basit olmadığını anlar. Otobüs işletmecileriyle Taci arasında yolcu başına hesaplanan paralar üzerine pazarlık yapılmaktadır. İşletmeciler maliyetlerin arttığını ileri sürerek daha fazla para ister. Taci ise ödenen miktarın yeterli olduğunu savunur. Tartışma sırasında tarafların resmî kayıtlarda gösterilen işçi sevklerinden para kazandıkları açığa çıkar. Niyazi, bütün bu konuşmaları dinlerken yeni görevinin gerçekte ne olduğunu kavramaya başlar. Otobüslerle seyahat eden kişilerin adlarını öğrenmek yerine, yolcu sayılarına uygun isimler yazılacaktır. Böylece kâğıt üzerinde işçi bulunmuş ve başka şehirlere gönderilmiş gibi gösterilecektir. Günün sonunda Taci, imzalı ve mühürlü fişleri Niyazi'ye teslim eder. Her yolcu için bir ad ve soyadı bulmasını, listeleri ertesi güne kadar tamamlamasını ister. Niyazi'nin önünde yüzlerce boş satır vardır. Henüz bir gün önce memurluğa başlamanın sevincini yaşayan adam, şimdi gerçekte yolculuk yapmamış insanların kimliklerini uydurmak zorunda kalır.

Kahve masasında isim arayışı Niyazi, fişleri doldurmak için bir kahveye oturur. Önce aklına gelen yaygın isimleri yazmaya başlar. Ahmet, Mehmet, Hasan, Hüseyin, Ali ve Osman gibi adlar kısa sürede tükenir. Soyadlarını bulmak ise daha zordur. Kahveci, onun yalnızca adlardan oluşan listelerini görünce bunların siyasi bir kayıt olup olmadığını sorar. Aralarında geçen sohbet Niyazi'nin aklına yeni bir yol getirir. Kahvecinin adını ve soyadını öğrenerek listeye geçirir. Ardından okul arkadaşlarını, tanıdığı siyasetçileri ve valileri hatırlamaya çalışır. Yan masadaki bir müşteriden Kastamonu valilerinin adlarını öğrenir. Adam isimleri sıraladıkça Niyazi bunları işçi listelerine yazar. Bir süre sonra bu kaynak da tükenir. Çareyi gazete satın almakta bulur. Üstelik yeni bir gazeteye ihtiyacı yoktur. Eski gazetelerdeki isimler de aynı işi görecektir. Banka ikramiyesi kazananlar, siyasi toplantılara katılanlar, çeşitli olaylara karışanlar ve gazetelerde adı geçen başka kişiler, onun hazırladığı listelerde iş arayan vatandaşlara dönüşür. Niyazi, gece geç saatlere kadar çalışır. Kahve boşalırken parti başkanı onu yeniden orada görür. Önündeki listeleri inceleyince Ankara'dan gelen önemli bir siyasi görevli olduğunu düşünür. Evinde ağırlamak ister, hatta elindeki binlerce kişilik siyasi kayıtlarla ona yardım edebileceğini söyler. Niyazi bu ilgiden kurtulmak için yaptığı işin gizli olduğunu ileri sürer. Başkan, kendisini üst düzey bir görevlinin karşısında sanarak geri çekilir.

İşini kavrayıp hızlanması Niyazi, otel odasına döndüğünde listeleri doldurmayı sürdürür. Gazetede adı geçen dini grupların öğrencilerini, siyasetçileri, bilim insanlarını ve eski yöneticileri kayıtlara geçirir. İsmet İnönü'den Celal Bayar'a kadar pek çok tanınmış kişi, kâğıt üzerinde Kastamonu'dan Ankara'ya iş aramaya giden yolcular arasına katılır. Gece boyunca çalışarak bütün fişleri tamamlar. Ertesi gün listeleri Taci Topaç'a teslim eder. Taci, isimleri inceleyip beğenir. Niyazi'nin yazısının kolay okunmamasını bile bu iş için uygun bulur. Listeleri resmî bir zarfa koyarak Ankara'ya gönderir. Ardından yeni fişler verip ertesi güne kadar doldurmasını ister. Bu iş on gün boyunca devam eder. Niyazi artık her gün eski gazeteler satın almakta, içlerindeki isimleri listelere aktarmaktadır. Gazeteciye aspirin de aldırır; çünkü sürekli isim bulmaya çalışmak başını ağrıtmaktadır. Buna rağmen işin yöntemini öğrenmiş, kendine güveni artmıştır.

Atamanın kaybedilmesi ve yeni görev On günlük geçici çalışma süresi dolunca Niyazi müdürlüğe gider. Artık Daday'daki görevine başlayacağını düşünür. Ancak müdür, atama tarihinden itibaren

belirlenen süre içinde görev yerinde bulunmadığı için hakkını kaybettiğini söyler. Daday'a kendisi yerine Fahrettin atanmıştır. Niyazi, kendisini Kastamonu'da tutanın müdür olduğunu hatırlatmaya çalışır. Müdür ise ona yalnızca geçici bir iş verdiğini, Daday'daki atamasından kendisinin sorumlu olmadığını ileri sürer. Niyazi öfkelense de sert bir karşılık veremez. Müdürün karşısında yine çekingenleşir ve kendisine başka bir görev bulunmasını ister. Müdür, Taci'nin yanında çalışarak deneyim kazandığını söyleyip onu Azdavay'daki yeni İş ve İşçi Bulma Bürosuna atamayı önerir. Niyazi büyük bir sevinçle kabul eder. Müdürün ellerini öperek odadan ayrılır.

Azdavay'da Niyazi'nin atağı Niyazi, Azdavay'a gider gitmez yeni görevine koyulur. İstanbul'daki eşine mektup yazarak kendisine bir telefon rehberi göndermesini ister. Rehber gelinceye kadar gazetelerdeki isimlerden yararlanır. İlk sevk listesine 480 kişi yazar. Oysa Azdavay'dan bu kadar insanı taşıyacak otobüs bile kalkmamaktadır. Niyazi için bunun önemi yoktur; elinde imzalı ve mühürlü belgeler bulunması yeterlidir. İkinci listeyi 550 kişi üzerinden düzenler. İşçileri kâğıt üzerinde Daday'a, yani kendi yerine atanan Fahrettin'e gönderir. Fahrettin de bu kişileri teslim aldığını ve Ankara'ya sevk ettiğini bildiren resmi cevaplar yollar. Telefon rehberi geldikten sonra Niyazi'nin işi daha da kolaylaşır. Üçüncü listede 1200 kişinin adını kullanır. Fahrettin, bu kadar işçiyi barındıracak yer ve taşıyacak araç bulamadığını söyleyerek listelerin 150 kişiyi aşmamasını ister. Niyazi ise bu uyarıyı dikkate almaz. Dördüncü listeyi tam 2000 kişi üzerinden hazırlar. Bu sırada müdürlükten beklenmedik bir yazı gelir. Niyazi'nin olağanüstü çalışkanlığının genel müdürlüğün dikkatini çektiği bildirilmektedir. Bölgede işçi kaynağının tükenmesinden endişe edildiği için sevkiyatın on beş gün durdurulmasına karar verilmiştir. Niyazi'ye de bu süreyi izinli geçirme hakkı tanınır. Öykünün başında kendisini eksik ve güçsüz gören Niyazi, sonunda gerçekte bulunmayan binlerce işçiyi sevk etmiş gibi göstererek başarılı memur sayılır. İznini İstanbul'da geçirmek üzere yola çıkarken kendisini ödüllendiren müdüre teşekkür mektubu yazmayı da ihmal etmez.

Temalar

Bürokratik Yozlaşma Öykünün merkezinde, gerçek bir hizmet üretmeden yalnızca belgeler üzerinden işleyen bir kamu kurumu yer alır. Niyazi'nin hazırladığı listelerdeki insanların gerçekte iş arayıp aramadıkları, hatta var olup olmadıkları bile önemsenmez. Kamu hizmeti amacıyla sunulduğu varsayılan faydaların esasında olmadığı eleştirilir.

İşsizlik İş bulmakla görevli bir kurumun çalışanları, gerçek işsizlerin sorunlarını çözmek yerine kâğıt üzerinde işçi sevk etmektedir. İki yıl işsiz kalan Niyazi'nin sonunda böyle bir sistem içinde yükselmesi, öykünün ironik yönünü güçlendirir.

Sisteme boyun eğme Niyazi başlangıçta çekingen, üstlerinin sözünden çıkamayan bir memurdur. Haksızlığa uğradığında bile müdüre karşı çıkamaz. Ancak zamanla kurumun işleyişini öğrenir ve aynı düzenin başarılı bir uygulayıcısına dönüşür. Bu değişim, bireyin yozlaşmış bir sistem içinde kendi yerini bulmasının eleştirel yönünü gösterir.

SİZ KİM? YILBAŞI KİM?

Hacı Bey İktidar partisinin yerel ocak başkanıdır. Siyasi nüfuzunu kişisel çıkarları için kullanan, çevresindeki insanları yönlendirmekte ustalaşmış biridir. Yılbaşı gecesi düzenlediği toplantıda hileli iskambil kâğıtlarıyla konuklarını kazanca dönüştürmeyi planlar.

Kahveci Hüsnü Efendi Karatavuk Kahvesi'nin sahibidir. Hacı Bey'le çıkar ilişkisi içindedir. Hileli iskambil kâğıtlarını saklamayı kabul ederken rakip kahvenin kapatılması için ondan yardım ister.

Bekçi Ali Hacı Bey'in isteklerini yerine getiren mahalle bekçisidir. Yılbaşı gecesi iskambil kâğıtlarını kahveden getirir, ardından başka bir kahveye baskın düzenler.

Kel Bekir Şehreküstü Mahallesi'nde ikinci kahveyi işleten kişidir. Kahvesi, karşı partiye yakın insanların toplandığı bir yer olarak görülmektedir.

Kör Şükrü Hacı Bey'in kahve çıkışında karşılaştığı, kendisine verilen parayı memnuniyetle kabul eden kişidir.

Muhtarlar, parti yöneticileri ve tüccarlar Hacı Bey'in yılbaşı toplantısına katılan konuklardır. Siyasi meseleleri konuşur, ardından poker oynarlar.

Hacı Bey'in iki adamı Poker masalarına yerleştirilen ve önceden işaretlenmiş kâğıtlardan yararlanarak diğer oyuncuların paralarını kazanan kişilerdir.

Öykü

Yılbaşı hazırlığı ve işaretli kâğıtlar Yılbaşı günü Hacı Bey, Karatavuk Kahvesi'ne uğrar. İçeridekileri şöyle bir süzdükten sonra her zamanki köşe masasına yerleşir. Kahveci Hüsnü Efendi'yi yanına çağırarak o gece evinde önemli bir toplantı düzenleyeceğini anlatır. Muhtarlar, partiye yakın kişiler ve varlıklı tüccarlar gelecektir. Hatta toplantıya il başkanının da katılabileceğini söyleyerek davetin önemini aktarır. Görünüşte memleket meselelerinin konuşulacağı bu toplantının en büyük amacı gece ilerlediğinde konukların poker oynayacak olmasıdır. Cebinden çıkardığı işaretli kâğıtları Hüsnü Efendi'ye verir. İçinde iki deste iskambil kâğıdı bulunur. Konuklar yeni kâğıt isterse Bekçi Ali kahveye gönderilecek, Hüsnü de bu desteleri ona satacaktır. Satıştan kendisine de pay kalacağı söylenir. Fakat kahvecinin Hacı Beyden farklı bir isteği olur.

Rakip kahvecinin arkasından iş çevrilmesi Hüsnü Efendi, aynı mahallede Kel Bekir'in ikinci bir kahve açmasından yakınır. Rakibinin kahvesine karşı partiye yakın insanların toplandığını, geceleri geç saatlere kadar siyaset konuşulduğunu ve kumar oynandığını anlatır. Mahalle gençlerinin de bu kahveye gitmesinden rahatsızdır. Şikâyetinin ardında hem müşteri kaybetme korkusu hem de siyasi rekabet bulunur. Hüsnü Efendi, mahallede ikinci bir kahvenin bulunmasını, ülkede ikinci bir partinin bulunması kadar tehlikeli göstermeye çalışır. Hacı Bey, Komiser Muammer'le görüşeceğine söz vererek onu rahatlatır. Kahveden çıkarken Kör Şükrü'yle karşılaşır. Ona yirmi lira verip yılbaşını kutlamasını söyler. Ardından içki satıcısına uğrayarak konukları için likör ve vermut alır. Satıcının işlerin durgunluğundan yakınması üzerine onunla da tartışır. Hacı Bey'in aklı gece oynanacak pokerde kullanılacak paralardadır.

Siyasi sohbetten poker masasına Hacı Bey eve döndüğünde konuklar çoktan gelmiştir. Gecikmesini önemli bir işle ilgilenmesine bağlar. Sofrada önce yerel yönetim meseleleri konuşulur. Hacı Bey, kendi partisiyle çalışmayanların başarısızlığa uğrayacağını söyleyerek konuşmaya yön verir. İçkiler ve mezeler eşliğinde siyasi sohbet sürer. Karşı parti liderinin konuşmasını taklit eden bir konuk herkesi güldürür. Fabrikalardan, barajlardan ve yaklaşan muhtar seçimlerinden söz edilir. Seçimlerin dürüst yapılması gerektiği üzerinde durulsa da bu dürüstlükten ne anlaşıldığı açıklanmaz. Bir süre sonra sohbetin yerini poker alır. İki masa hazırlanır. Hacı Bey kendisi oynamaz; onun yerine önceden belirlediği iki adamını masalara oturtur. İlk oyunlarda fazla para dönmez. Konuklar rahatça eğlenirken Hacı Bey içki servisini sürdürür. Özellikle kendi adamlarının bardaklarına içki yerine su koyar. Diğer oyuncular bunu fark etmez. Oyun büyüdükçe masadaki paralar da artar. Hacı Bey'in adamları, önceden işaretledikleri kâğıtları kullanarak önemli miktarda para kazanırlar. İçki içen konukların dikkati dağılmış, oyunun kontrolü giderek iki adamın eline geçmiştir.

Yeni kâğıtların getirilmesi Oyunculardan biri destelerin eskidiğini söyleyerek tam da Hacı Bey'in istediği gibi yeni iskambil kâğıdı ister. Gece yarısına yaklaşıldığını belirtir, ardından cebinden çıkardığı düdükle dışarıda bekleyen Bekçi Ali'yi çağırır. Ali'ye yüz lira vererek Hüsnü Efendi'nin kahvesine gitmesini söyler. Kahve kapanmış olsa bile kahveciyi bulacak, açılmamış iki deste iskambil kâğıdı getirecektir. Bekçi, aldığı votkaların da etkisiyle görevi büyük bir hevesle kabul eder. Hüsnü Efendi, bekçinin neden geldiğini zaten bilmektedir. Önceden hazırlanmış desteleri verir, parasını alır. Ali eve döndüğünde kâğıtları bulmak için büyük çaba harcamış gibi davranır. Hacı Bey de onun bu gösterişini destekler. Yeni desteler oyuncuların önüne bırakılır. Konuklar açılmamış paketleri görünce memnun olur. Oysa bu kâğıtlar hilelidir. Hacı Bey, Ali'ye bahşiş ve içki vererek onu uğurlar.

Yılbaşı kutlamaya kimin hakkı var? Bekçi Ali, aldığı içkilerin etkisiyle sendeleyerek evine dönmeye çalışır. Yolda Kel Bekir'in kahvesinin hâlâ aydınlık olduğunu görür. Kapıya dayanır, ancak kapı içeriden kilitlidir. Seslenince kapı açılır. Ali, içeri girmeden önce birinin parasını, diğerinin iskambil kâğıtlarını sakladığını fark eder. Üçü inşaat işçisi, biri de bir aşçının yanında bulaşıkçı olan bu dört kişiye gece oyun oynamayı hak görmez. Bekçi, gençlerin ellerini kaldırmalarını ister ve kumar oynadıklarını söyleyerek onları suçlar. Kel Bekir, yılbaşı gecesi olduğu için biraz hoşgörülü davrandığını belirtir. Bekçi ise bu açıklamayı kabul etmez. Az önce Hacı Bey'in evinde iki masada oynanan poker oyununa aracılık eden, hileli kâğıtları taşıyan ve karşılığında para alan Ali, şimdi yoksul gençlere kumar oynadığı için bağırır. Onların yılbaşı kutlamaya hakları olmadığını ileri sürer. Parti başkanı, dükkân sahibi, muhtar ya da banka müdürü olmadıklarını yüzlerine vurur. Ardından gençleri aşağılayarak karakola götürmek üzere harekete geçer.

Öykü, aynı gecede aynı davranışın toplumdaki konuma göre bambaşka biçimde değerlendirilmesiyle son bulur. Varlıklı ve nüfuzlu kişilerin pokeri eğlence sayılırken geçimini güçlükle sağlayan gençlerin oyunu suç kabul edilir.

Temalar

Sınıfsal ayrımcılık Öykünün temel çatışması, yılbaşı gecesinin farklı toplumsal kesimler için farklı kurallarla yaşanmasıdır. Hacı Bey'in evindeki yüksek miktarlı poker oyununa müdahale edilmezken işçi gençlerin iskambil oynaması suç sayılır. Bekçi Ali'nin gençlerin mesleklerini küçümseyerek konuşması, eğlenme hakkının bile toplumsal konuma göre değerlendirildiğini göstermektedir.

Ahlaki yozlaşma Hacı Bey'in konukları seçimlerin dürüstlüğünden söz ederken aynı evde hileli iskambil kâğıtlarıyla para kazanılmaktadır. Kamu önünde savunulan ilkelerle kişisel davranışlar arasındaki bu karşıtlık, öykünün hiciv yönünü güçlendirir.

TAKSİMDEKİ EV

Kişiler

Anlatıcı İki arkadaşıyla birlikte Taksim'de ev tutan, Beyoğlu'nun meyhane çevresinden insanlarla yakın ilişkiler kuran kişidir. Kaptan'ın sürekli evlerinde kalmasından rahatsız olur ve arkadaşlarıyla birlikte ondan kurtulmaya çalışır.

Mustafa Uykusuz Evi paylaşan üç arkadaştan biridir. Yumuşak başlılığı nedeniyle Kaptan'a en çok katlanan kişidir. Kendi yatağını ona bırakmak zorunda kaldığından çoğu gece yerde uyur.

Necdet Evin üçüncü kiracısıdır.

Kaptan Meyhane çevresinde tanınan, gerçek adı ve mesleği hakkında pek az şey bilinen bir adamdır. Üç arkadaşın evine sık sık misafir olur, rahat yatakları seçer ve ev sahiplerinin konukseverliğinden yararlanır.

Mücap Üç arkadaşın meyhane çevresinden tanıdığı, hazırcevap ve nüktedan dostlarından biridir. Öykünün sonunda Kaptan'la karıştırılması, sonunda kendisinin ayazda kalmasına ve hasta olmasına neden olur.

Tatar Kemal Meyhane arkadaşlarındandır. Mücap'ın başına gelenleri üç arkadaşa haber verir.

Lambo ve Yorgo Arkadaşların sık sık gittikleri meyhanelerin işletmecileridir.

Öykü

Üç arkadaşın Taksim'de ev tutması Mustafa Uykusuz, Necdet ve anlatıcı gençlik yıllarında İstanbul'un farklı semtlerinde yaşarlar. Gecelerini çoğunlukla Taksim ile Galatasaray arasındaki meyhanelerde geçirdikleri hâlde biri Bebek'te, diğeri Karagümrük'te, anlatıcı ise Kumkapı dolaylarında otururlar. Gece geç saatlerde evlerine dönmek hem yorucu hem de masraflıdır. Üç arkadaş, ayrı ayrı yaptıkları yolculuklara harcadıkları parayı hesaplayınca Taksim'de ortak bir ev tutmanın daha ekonomik olacağına karar verir. Üç yüz liralık kirayı aralarında paylaşacak, böylece hem ulaşım giderlerinden kurtulacak hem de meyhanelere yakın yaşayacaklardır. Kısa süre sonra Taksim'de bir ev tutarlar. Mustafa Uykusuz, bu haberi Lambo'nun meyhanesindeki diğer arkadaşlarına duyurur. Yeni evin şerefine kaldırılan kadehler yüzünden kutlama öylesine uzar ki son vapuru kaçırırlar. Yol parasını tüketen ya da ayakta duramayacak kadar içen tüm meyhane dostları daha ilk geceden yeni evde sabahlamak zorunda kalır. Başlangıçta bu durum kimseyi rahatsız etmez. Üç arkadaşın ulaşım masrafından kurtulmak için tuttukları bu ev, kısa sürede meyhane çevresinin ortak konaklama mekânına dönüşür.

Kaptan'ın eve yerleşen otoritesi Evin müdavimleri arasında özellikle Kaptan adıyla tanınan kişi öne çıkar. Meyhanelerin kapanma saatine doğru üç arkadaştan birinin yanına sokulur, son kadehini onlarla içtikten sonra peşlerine takılarak eve gelir. Üstelik konuk olmakla yetinmez; temiz çarşaflı, rahat ve sağlam yatağı seçer. Dahası beğendiği yatağın sahibi yerde yatmak zorunda kalır. Bu durumdan en çok Mustafa Uykusuz zarar görür. Kaptan genellikle onun yatağını tercih ettiğinden Uykusuz, sabahları bel ağrısıyla uyanmaya başlar. Anlatıcı, Kaptan'la aralarında eski bir dostluk bulunduğunu düşünerek arkadaşına nereden tanıştıklarını sorar. Ancak Uykusuz, adamın gerçek adını bile bilmediğini söyler. Herkes Kaptan'ı bir diğerinin arkadaşı sanırken aslında kimsenin adamı tanımadığı anlaşılır. Kaptan'la

yalnızca birkaç ay önce bir meyhanede tanışmıştır. Üç arkadaş, aslında hiçbirinin yakından tanımadığı bir adamı haftalardır evlerinde ağırladıklarını fark eder. Kaptan'ın konukseverlikten yararlanarak evin düzenini bozması artık canlarına tak etmiştir. Onu kırmadan uzaklaştırmak yerine birlikte bir oyun kurmaya karar verirler.

Kaptan'a açılan savaş Bir gece Yorgo'nun meyhanesinde Kaptan'ı sorularla sıkıştırırlar. Hangi gemide çalıştığını, ne zaman sefere çıktığını, son yolculuğunu nereye yaptığını öğrenmeye uğraşırlar. Kaptan ise soruları ciddiye almak yerine denizcilik üzerine esprili sözler söyler. Gemisiyle kurduğu ilişkiyi şiirsel bir dille anlatır; denizlerde dolaşmaktan çok meyhanelerde vakit geçirdiğini gizleme gereği duymaz. Mücap da sohbete katılarak sohbeti sürdürür. Oysa üç arkadaşın asıl amaçları Kaptan'ın o gece eve gelmesini önlemektir. Dışarıda kar yağmakta, hava giderek soğur. Meyhaneden Mustafa Uykusuz bel ağrısından yakınarak erkenden kalkar. Arkadaşlarından Kaptan'ı oyalamalarını ister; hiç değilse bir gece kendi yatağında rahatça uyumak niyetindedir. Uykusuz ayrıldıktan sonra Kaptan onu sorar. Anlatıcı, Lambo'nun meyhanesine gittiğini söyleyerek yanlış yöne yönlendirmeye çalışır. Necdet de bir süre sonra anlatıcıya gizlice haber verip bankanın önünde bekleyeceğini söyler. Meyhane kapanırken anlatıcı tuvalete gitme bahanesiyle Kaptan'ın yanından uzaklaşır. Dışarıda Necdet'le buluşur ve ikisi birlikte eve döner.

Kapının ardındaki sessizlik Üç arkadaş sonunda evde bir araya gelir. Mustafa Uykusuz, Kaptan'ın gelmediğini öğrenince rahatlar. Yıllardır beklediği bir huzura kavuşmuş gibidir. Kapı çalınırsa açmamaya karar verirler. Perdeleri kapatıp ışıkları söndürür, yataklarına girerler. Ancak çok geçmeden kapının zili çalmaya başlar. Ardından yumruk sesleri duyulur. Dışarıdaki kişi kapının açılmadığını görünce pencerelere küçük taşlar atar, yüksek sesle seslenir. Üç arkadaş, gelenin Kaptan olduğundan emindir. Hiçbiri yerinden kalkmaz. Soğukta bekleyen adamın ısrarına rağmen sessiz kalırlar. Sesler bir süre kesilir, ardından yeniden başlar. Dışarıdaki kişinin vazgeçmediği anlaşılmaktadır. Yine de kapıyı açmazlar. Önce Uykusuz, sonra Necdet uykuya dalar. Anlatıcı da bir süre sonra uyuyakalır. Böylece üç arkadaş, Kaptan'dan kurtulduklarını düşünerek geceyi kendi evlerinde, kendi yataklarında geçirir.

Beklenmedik gerçek Ertesi akşam Lambo'nun meyhanesine giderken Tatar Kemal'le karşılaşırlar. Kemal, önceki gece yaptıkları yüzünden onları suçlar. Anlatıcı, Kaptan'ın kapıda bekletilmesini kastettiğini sanarak gülümser. Ancak Kemal'in verdiği haber karşısında şaşkına dönerler. Gece boyunca kapıyı çalan kişi Kaptan değil, Mücap'tır. Son vapuru kaçırdığı için arkadaşlarının evine sığınmak istemiş fakat kapı açılmadığı için dışarıda karlar altında sızıp kalır. Mücap'ın çok hasta olmasından dolayı anlatıcı utanır ve hemen ardından Kaptan'ın ne yaptığını merak eder. Kemal'in cevabı, bütün planın boşa çıktığını gösterir. Kaptan, bir yıldır alamadığı birikmiş aylıklarını o gün topluca almış, Park Otel'de kendisine oda tutmuştur. Dolayısıyla o gece üç arkadaşın kapısını çalmaya hiç ihtiyaç duymadığı anlaşılır. Üç arkadaş, evlerine sürekli yerleşen Kaptan'dan kurtulmaya çalışırken yardım isteyen başka bir dostlarını dışarıda bıraktığı için pişman olur. Kaptan ise onların bütün çabasından habersiz, otelde rahat bir gece geçirmiştir.

Temalar

Dostluk Üç arkadaşın evlerini dostlarına açması başlangıçta dayanışmanın ve samimiyetin bir göstergesidir. Ancak Kaptan'ın sürekli evde kalması, en rahat yatağı seçmesi ve ev sahiplerinin ihtiyaçlarını önemsememesi, konukseverliğin kötüye kullanılmasına dönüşür. Öykü, dostluk ilişkilerinde karşılıklı anlayışın önemini ortaya koyar.

İroni Öykünün mizahı, üç arkadaşın hazırladığı planın amaçlananın tam tersine sonuçlanmasından doğar. Kurtulmak istedikleri Kaptan geceyi rahat bir otelde geçirirken kapıdan çevirdikleri kişi dostları Mücap olur.

BONO'DAN BATTIM!

Kişiler

Anlatıcı Maddi sıkıntılar yaşayan, ev kirasını ödeyebilmek için borç arayan kişidir. Nizami Efendi'yle karşılaştığında kendi sorunlarından uzaklaşmak isterken onun uzun yakınmalarını dinlemek zorunda kalır.

Nizami Efendi Mahalle bakkallığını bırakarak defter üretimine girişen tüccardır. Okuma yazma seferberliğini büyük bir ticari fırsat olarak görür. İşlerini bonolarla yürütmesi nedeniyle ağır borç yükü altına girer.

İcra memuru Nizami Efendi'nin borçları nedeniyle haczedilen ev eşyalarının açık artırmayla satışını yöneten görevlidir.

Kasap kılıklı alıcı Açık artırmada yüksek fiyatlar vererek Nizami Efendi'nin eşyalarını satın alan kişidir. Ödeme sırasında nakit para yerine bono vermek ister.

Garson Nizami Efendi ile anlatıcıya içki ve yemek servisi yapan kişidir. Hesap ödeneceği sırada Nizami Efendi'nin bono teklifini tuhaf karşılar.

Öykü

Nizami Efendi'nin bono sıkıntısı Anlatıcı, bir gün beklemediği bir saatte Nizami Efendi'yle karşılaşır. Onu dükkânında görmeyi umarken dışarıda bulunca şaşkınlığını dile getirir. Nizami Efendi ise alacaklılarından kaçtığını, artık insan içine çıkamaz hâle geldiğini söyler. Anlatıcı, onun uzun uzun dert yanacağını anlayarak uzaklaşmak ister. Ne var ki Nizami Efendi buna fırsat vermez; kolundan tutup masasına oturtur, içki ve yemek söyler. Anlatıcının da kendine göre dertleri vardır. Ayın on ikisi gelmiş, yüz elli liralık kirasını henüz denkleştirememiştir. Akşam ev sahibiyle görüşecektir. Bu nedenle Nizami Efendi'nin ısrarına fazla direnmez. Kadehini boşaltırken hiç değilse bir süre kendi geçim sıkıntısını unutmayı umar. Nizami Efendi, eski mahalle bakkallığını bıraktığına pişmandır. Gazetelerde okuduklarına inanarak defter üretimine girişmiş, kısa sürede büyük kazanç sağlayacağını düşünmüş biridir. Şimdi ise bütün varlığını kaybettiğini, başına gelenlerin tek nedeninin bono olduğunu söyler.

Okuma yazma seferberliğinin kullanılması Nizami Efendi'nin ticarete atılmasının ardında, ülkede milyonlarca kişinin okuma yazma bilmediğine ilişkin haberler vardır. Okuma yazma seferberliği başlatılacağını öğrenince bu insanların her birinin en az bir deftere ihtiyaç duyacağını hesaplar. Ona göre on altı milyon okuma yazma bilmeyen insan, aynı zamanda on altı milyon potansiyel müşteri demektir. Bir depo kiralar, gerekli araçları edinir ve defter üretimine başlar. Kapaklarını cami ve futbolcu resimleriyle süslediği Çifte Kurt markalı defterlerini piyasaya sürer. Ürünler kısa sürede ilgi görür. Anadolu'ya sandıklar dolusu defter gönderir, Trakya'da geniş bir satış ağı kurar. İşlerin büyümesiyle kendisini büyük bir ticaretin başında bulur. Nizami Efendi, defterlerinin ülkenin her köşesine yayılarak cehaleti ortadan kaldıracağını söyleyecek kadar ileri gider. Ancak eğitim seferberliğine duyduğu ilginin temelinde toplumsal yarardan çok kazanç beklentisi bulunur. Defter satışları arttıkça işini daha da genişletir.

Bonolarla büyüyen borçlar Nizami Efendi, üretimde kullandığı kâğıtları bonoyla satın aldığı için hazırladığı defterleri de yine bono karşılığında satar. Kâğıtçılara verdiği bonoların ödeme zamanı geldiğinde ise müşterilerinden aldığı bonoları tahsil edemez. Alacaklıları kapısına dayanırken kendisine borçlu olanlar ödeme yapamaz. Önce elindeki parayı kullanarak borçlarını kapatmaya çalışır. Ardından çeklere, sonra yeni senetlere başvurur. Fakat her yeni ödeme aracı, bir öncekinden kalan sıkıntıyı gidermek yerine borçlarını daha da artırır. Protestolar ve icra takipleri birbirini izler. Bir zamanlar büyük kazanç sağlayacağını düşündüğü ticaret, sonunda evindeki eşyalara kadar uzanan bir yıkıma dönüşür.

Açık artırmada yeniden karşısına çıkan bono Borçlarını ödeyemeyen Nizami Efendi'nin ev eşyaları haczedilir. Yağmurlu bir günde açık artırma başlar. Dikiş makinesi, radyo ve diğer eşyalar satışa çıkarılır. Alıcılar arasında kasap görünüşlü bir adam dikkat çeker. Her artırmada fiyatı yükselterek rakiplerini geride bırakır. Nizami Efendi, verilen fiyatları duydukça umutlanır. Satıştan elde edilecek paranın borçlarını karşılayabileceğini, hatta kendisine bir miktar para kalabileceğini düşünür. Bunun üzerine evdeki kap kacağı, halıları ve kilimleri de satışa çıkarır. Açık artırma sonunda eşyaların tamamı yedi bin beş yüz liraya satılır. Nizami Efendi artık borçlarından kurtulacağını sanmaktadır. Ancak icra memuru alıcıdan parayı istediğinde beklenmedik bir durum ortaya çıkar. Adam cebinden para yerine bono defteri çıkarır. Ödemeyi iki ya da üç aylık bonolarla yapmak ister. Nizami Efendi için bu teklif, yaşadığı felaketin yeniden başlaması demektir. Bonolar yüzünden borçlanmış, eşyalarını kaybetmiş, sonunda onları satın alan kişi de karşısına bonoyla çıkmıştır.

Hesabın bonoyla ödenmek istenmesi Nizami Efendi, başından geçenleri anlattıkça içmeye devam eder. Anlatıcı da ona eşlik eder. Sonunda garsondan hesap istenir. İçtiklerinin ve yediklerinin karşılığı altmış sekiz liradır. Nizami Efendi cebine uzanır, fakat para çıkarmaz. Bunun yerine bono defterini açar.

Hesabı üç aylık bonoyla ödeyeceğini söyler. Garson önce şaka yaptığını sanır. Nizami Efendi ise kendisine yapılanın aynısını yaptığını belirterek ısrar eder. Ticaret Odasına kayıtlı, itibarlı bir tüccar olduğunu söyleyerek bonoyu düzenler ve masaya bırakır. Anlatıcı, hiç değilse garsona bahşiş vermek üzere cebine davranır. Nizami Efendi buna da engel olur. İki liralık bahşişi bonoya eklediğini söyler. Ardından anlatıcıyı koluna takarak çınarın altında nargile içmeye çağırır. Böylece öykünün başında bonolar yüzünden battığını anlatan Nizami Efendi, sonunda aynı ödeme yöntemini başkalarına uygulamaya başlar.

Temalar

Ekonomik çöküş Nizami Efendi'nin büyük kazanç beklentisiyle başladığı ticaret, tahsil edilemeyen bonolar nedeniyle iflasa sürüklenir. Üretim ve satışın nakit para yerine sürekli ertelenen ödemelerle yürütülmesi, görünürdeki ticari başarının ne kadar kırılgan olduğunu ortaya koyar.

Toplumsal hiciv Öykünün mizahi yönü, Nizami Efendi'nin bonolardan yakınırken sonunda meyhane hesabını da bonoyla ödemesinde belirginleşir. Başkalarının kendisine uyguladığı yöntemi haksızlık olarak gören tüccar, aynı davranışı kendisi sergilediğinde bunu ticari itibarının doğal bir sonucu sayar. Böylece eleştirdiği düzenin bir parçasına dönüşür.

KAPAT ÇENENİ!

Kişiler

Sabri Kökçeker Hastanede çalışan, Ortaköy'de özel muayenehanesi bulunan yaşlı bir diş hekimidir. Tam gün çalışma uygulamasını desteklerken kendi rahatını ve kazancını düşünür. Eski Ford otomobiliyle uğraşmak, hastalarıyla ilgilenmekten daha fazla dikkatini çeker. Arabanın anahtarını unutmasına rağmen el çabukluğu ve becerisiyle arabayı anahtarsız da çalıştırmayı başarır.

Hüsnü Bey İzmir'de üniversite öğrencisi olan bir gencin babasıdır. Oğlunun öğrenci hareketlerine katılmasından büyük endişe duyar. Onu üniversiteden alıp eve getirmeden iyi bir konuşma yapmak için önce dişlerini yaptırmak ister.

Doktor İbrahim Hastanenin ikinci katında görev yapan hekimdir. Sabri Kökçeker'in tam gün çalışma konusundaki sözleriyle davranışları arasındaki çelişkiye dikkat çeker.

Safiye Hanım Sabri Kökçeker'in muayenehanesinde çalışan kadındır. Hüsnü Bey'i karşılar, hekime yardımcı olur ve hastanın durumunun kötüleştiğini haber verir.

Öykü

Hastanede tam gün çalışma tartışması Öykü, üniversite hastanesinde görev yapan hekimlerin tam zamanlı çalışma modeli hakkında yorumlarıyla başlar. Öğrenciler, öğretim üyelerinin üniversite dışında çalışmamalarını ve hastanede tam gün görev yapmalarını istemektedirler. Diş hekimi Sabri Kökçeker de bu isteği desteklediğini söyler. Doktor İbrahim ise onun sözlerini samimi bulmaz. Sabri'nin her gün öğle saatlerinde hastaneden ayrılarak özel muayenehanesine gittiğini hatırlatır. Gerçekte Sabri'nin tam gün çalışmayı desteklemesinin ardında farklı hesaplar vardır. Yaşlanmış, özel muayenehanesinin giderlerinden ve işlerini takip etmekten yorulduğu için bu geçiş belki de faydasına olacaktır. Tam gün çalışma karşılığında alacağı ek ücretle muayenehane kirasından ve defter tutma zahmetinden kurtulabileceğini düşünür. Zira hastanede doktorların saat üçten önce ayrılmaması yönünde emir bulunmasına rağmen bu kurala uyulmaz. Genelde başhekim hastaneden çıktığında hekimler de erkenden ayrılır.

Eski Ford'un bitmeyen arızaları Sabri Kökçeker, hastaneden her zamanki gibi erken ayrılıp kırk altı model Ford otomobiline binerek muayenehanesine doğru yola çıkar. Ancak arabasının kontak anahtarını beyaz önlüğünün cebinde unutmuştur. Geri dönmek istemediğinden çakısını kullanarak kapıyı açar ve motoru çalıştırır. Telaş içinde el frenini indirmeyi de unutur. Arabanın motorundan tuhaf sesler gelmesi bir yana bir de sola çeken arızası söz konusudur. Sabri, arızanın nedenini bulmak yerine

parçaları sırayla suçlayarak yoluna devam eder. Otomobil, araba vapuruna binerken stop eder. Sabri kaputu açıp akümülatörü, kabloları ve bujileri inceler. Vapur Kabataş'a yanaştığında motor yeniden çalışsa da kısa süre sonra bir kez daha durur. Trafiği aksatan otomobili iterek kenara almak zorunda kalırlar. Sabri, güçlükle yeniden hareket eder. Muayenehanesine yaklaşırken araba tekrar stop eder. Bu kez çevredeki kahve çırakları yardıma gelir ve otomobili muayenehanenin önüne kadar iterler. Sabri, arızanın bujilerden veya karbüratörden kaynaklandığını düşünür; lakin onu bekleyen bir hasta vardır. Arabayla ilgilenmeyi erteleyerek muayenehaneye çıkar.

Oğlunu üniversiteden almak isteyen baba Safiye Hanım, Hüsnü Bey'in içeride beklediğini söyler. Hasta, İzmir'e giderek üniversite öğrencisi olan oğlunu eve getirmeye odaklanmıştır. Oğlu öğrenci hareketlerine katılmış, hatta işgal konseyinin başına geçen bir reformisttir. Hüsnü Bey, oğlunun başına bir felaket gelmesinden korktuğu için onu üniversiteden almak ister. Oğluyla konuşurken daha etkili olabilmek için de eksik dişlerini tamamlatmaya gelmiştir. Hüsnü Bey, üniversiteyi işgal eden öğrencilerin davranışlarını sert biçimde eleştirir. Bu tarz hareketlerin yabancı etkisiyle ortaya çıktığını, gençlerin siyasete karışmaması gerektiğini savunur. Sabri ise öğrencilerin tam gün çalışma talebini hatırlatarak onlara hak verdiğini söyler. Sabri hastanın dişlerini temizleyip dolgu ve köprü gibi işlemlerini yaparken i Hüsnü Bey konuşmayı sürdürür. Öğrenci hareketlerinden, yabancı gençlerden ve ülkenin geleceğinden söz eder.

Dişçi koltuğunda süren tartışma Hüsnü Bey, dişlerine hemen protez yapılmasını ister. Sabri ise mevcut köprülerin tedavi edilmesi gerektiğini söyler. Hasta acele etmektedir; ertesi akşam İzmir'e hareket etmeyi planlamıştır. Bu yüzden işlemlerin bir an önce bitirilmesinde ısrar eder. Sabri, dişlere işlem yaparken Hüsnü Bey'in konuşması zaman zaman acı dolu seslerle kesilir. Yine de susmak bilmez. Öğrencilerin üniversiteyi işgal etmelerini, ucuz kitap ve yurt istemelerini eleştirir. Kendi oğlunun Karşıyaka'da teyzesinin yanında kaldığını belirterek yurt talebini de gereksiz bulur. İkisi birbirini anlamaktan çok kendi düşüncelerini dile getirir. Bir yanda öğrencilerin taleplerini kişisel çıkarına uygun bulduğunu savunan diş hekimi, diğer yanda oğlunun geleceğini düşünürken diğer öğrencilerin sorunlarını önemsemeyen bir baba konuşur durur.

Yarım kalan diş ölçüsü Sabri, Hüsnü Bey'in diş ölçüsünü almak için hazırlıklara başlar. Bu sırada aklı yine otomobiline takılır. Öğrenci olaylarının sokaklara yayılması halinde arabasının zarar görebileceğini düşünür. Safiye Hanım'dan dolaptaki yedek bujileri getirmesini ister. Hüsnü Bey ise öğrenci hareketlerinde komünistlerin etkisi bulunduğunu söyleyerek konuşmayı sürdürür. Sabri, hastasının ağzına pamukları ve ölçü maddesini yerleştirir. Kalıbın bozulmaması için çenesini sıkıca kapatmasını, hareket etmemesini ve yutkunmamasını tembihler. Hüsnü Bey artık konuşamaz durumdadır. Hasta ağzı ölçü maddesiyle dolu hâlde beklerken, Sabri fırsatı değerlendirip otomobilinin yanına iner. Kaputu açar, karbüratörü temizler, bujileri değiştirir ve motorun yağını tamamlar. Bir süre sonra Safiye Hanım pencereden seslenir. Hüsnü Bey'in koltukta çırpındığını, durumunun kötüleştiğini söyler. Sabri ise hastanın ağzını açmamasını, yoksa ölçünün bozulacağını belirtir. Otomobil nihayet çalışmışken onu garaja götürüp gelmeye karar verir.

Öykü, dişçi koltuğunda yardıma ihtiyaç duyan hastanın işinin yarıda bırakılması ve hekimin bütün dikkatini otomobiline yöneltmesiyle sona erer.

Temalar

Meslek ahlakı Sabri Kökçeker'in hastanedeki görevini sürekli erken bırakması ve muayenehanesinde hastasını bekletip otomobiliyle ilgilenmesi, mesleki sorumluluklarını ikinci plana attığını gösterir. Hastanın sağlık durumundan çok diş ölçüsünün bozulmamasını önemsemesi, hekimlik görevinin gerektirdiği özenle davranışları arasındaki çelişkiyi belirginleştirir.

Çıkar Sabri, öğrencilerin tam gün çalışma isteğini desteklerken bu uygulamanın kendisine sağlayacağı maddi ve kişisel kolaylıkları düşünür. Hüsnü Bey ise öğrenci taleplerini oğlunun mezuniyetini geciktirebilecek bir tehdit olarak görür. Böylece toplumsal meselelerin kişisel çıkarlar doğrultusunda değerlendirilmesi eleştirilir.

SELAMİ BEY'İN ŞATOSU

Kişiler

Selami Bey Uzun yıllar basında çalıştıktan sonra emekliye ayrılan, kendisine ait bir evde huzur içinde yaşamak isteyen kişidir. Karadeniz'e bakan bir tepede küçük bir villa yaptırmayı düşler. Yalnızlığa, doğaya ve yazmaya düşkündür. Ancak yaşadığı yerler değiştikçe ev sahibi olma arzusunun yerini özgürlük arayışı alır.

Şair dostu Selami Bey'in ev üzerine düşündüklerinin karşısına farklı bir anlayışla çıkan, Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapan arkadaşıdır. Onun için ev sözcüğünün ses ve dil özellikleri önem taşırken Selami Bey, evin insan hayatındaki somut karşılığıyla ilgilenir.

Mimar arkadaşı Mimarlıktan uzaklaşıp yazarlığa yönelen kişidir. Selami Bey'in emeklilik sonrasında yaptırmayı düşündüğü tek katlı villanın planını çizer.

Avukat Fahri Bey Karadeniz kıyısındaki kasabada yaşayan, on beş günde bir gazete çıkaran avukattır. Selami Bey'den yazılar ister. Eski cezaevi binasının sahibiyle bağlantı kurmasını sağlayarak onun burada kalmasına aracılık eder.

Vasfi Bey Eski cezaevi binasının sahibidir. Şato görünümündeki yapıyı bir yıllığına Selami Bey'in kullanımına bırakır.

Savcı Mehmet Bey Selami Bey'in yalnız yaşadığı yerlerde güvenliğinden endişe eden görevlidir. Jandarma komutanıyla birlikte onu ziyaret ederek çeşitli önlemler almasını ister.

Jandarma komutanı Selami Bey'in güvenliğini sağlamak amacıyla odasının perdelerini değiştiren, bulunduğu yerin tehlikelerini hatırlatan kişidir. Onun yüksek ve manzaralı yerlerde yaşama isteğiyle güvenlik kaygıları arasında sürekli bir karşıtlık oluşur.

Kaymakam Şatonun karşısındaki tepeye yol açtıran yöneticidir. Bu gelişme, Selami Bey'in uzun zamandır düşlediği ev için arsa edinme fırsatını ortaya çıkarır.

Öykü

Ev ile düşüncelerin sunulması Selami Bey'in şair ve öğretmen olan dostu için ev; sözcüğünün dildeki biçimleri ve ses özellikleriyle dolu bir dünyadır. Selami Bey için ise ev, yalnızca içinde yaşanacak bir yapı değil, insanın dünyada kendisine kalıcı bir yer edinmesinin bir simgesidir. Selami Bey, kapısını açıp içine girebileceği, yıllarca yaşayabileceği gerçek bir evin hayalini kurar. Evlenerek bir yuvaya kavuşacağını düşünmüş, beş kere evlilik yapmış, fakat aradığı huzuru bulamamıştır. Evliliklerinden biriyle birlikte gelen ev bile onun için rahat bir yaşam alanına dönüşmediği için evin evlenmekle gelen bir huzur olmadığının farkına varır. Artık sadece kendine ait bir evin hayaliyle yaşar. Emekliliği yaklaşırken bu hayalini gerçekleştirmeye karar verir. Yazarlığa yönelmiş mimar arkadaşından tek katlı bir ev planı çizmesini ister. Ev, memleketi Karadeniz'de, denizi gören yüksekçe bir yerde bulunacaktır. Arkadaşı da ona hayallerindeki gibi bir villa planı hazırlar. Henüz Selami Bey'in bu evi yaptıracak parası olmadığı için isteği kâğıt üzerinde kalır. Basından emekliye ayrılırken hak ettiği ödeneği de alamadığı için hayalini canlı tutmak adına çizimi bekâr odasının duvarına asılı tutar.

Karadeniz kıyısında bir hayal Selami Bey'in düşlediği ev, çamlarla kaplı bir tepenin üzerinde olup balkonundan Karadeniz görünecek ve denizin gün boyunca değişen renkleri izlenebilecektir. Onun için bu manzara, evin kendisi kadar önemlidir. Balkon, doğayla baş başa kalabileceği ve düşüncelerine dalabileceği bir yer olacaktır. Emeklilik işlemleri tamamlandığında Karadeniz kıyısındaki bir kasabaya gider. Martı Oteli'ne yerleşir. Villa planını da yanında götürerek odasının duvarına asar. Otelin penceresinden deniz görünür. Sahip olamadığı evin manzarasını, geçici olarak kaldığı odada yaşamaya başlar. Kasabada tanıştığı Avukat Fahri Bey, Selami'den on beş günde bir çıkardığı gazetesine yazı yazmasını ister. Selami Bey'in otelin penceresinden görüp düşündüklerinin bile yazı konusu olmaya yeteceğini düşünürler.

Eski cezaevinden şatoya Bir gün Selami Bey, denize doğru uzanan bir burun üzerindeki görkemli yapıyı Fahri Bey'e sorar. Kale ya da şatoya benzeyen bu binanın aslında eski bir cezaevi olduğunu öğrenir. Duvarlarından birinde çatlak bulunduğu ve mahkûmlar için tehlikeli sayıldığı gerekçesiyle boşaltıldığını öğrenir. Selami Bey, binanın bulunduğu yerden Karadeniz'in, kıyıların ve çamlıkların nasıl göründüğünü merak eder. Fahri Bey, yapının sahibi Vasfi Bey'i tanır. Selami Bey'e orada bekçi olarak kalabileceğini söyler. Tek başına yaşamaktan korkmayan Selami Bey, teklifi hemen kabul eder. Böylece kira, elektrik ve su parası ödemeden bir yıl boyunca bu yapıda kalma imkânı bulur. Bekçilik karşılığında ücret de istemez. Eski cezaevi, onun gözünde artık bir şatodur. Pembe renkli yapının asmalarla çevrili balkonunda günlerini okuyarak, yazarak ve denizi seyrederek geçirir. Bir türlü yaptıramadığı tek katlı villanın planını kaldırır. Bir yıl boyunca başka bir ev düşünmeye gerek duymaz.

Şatonun perdeleri ve yalnız yaşam Selami Bey'in şatodaki huzuru, bir akşam kapısının çalınmasıyla bozulur. Savcı Mehmet Bey ile jandarma komutanı gelir. Balkonun ışığının sönük olduğunu fark etmiş, durumundan kuşkulanmışlardır. Selami Bey, havanın sertleşmesi nedeniyle içeri çekildiğini anlatır. İki görevli, yatak odasının pencerelerinde perde bulunmadığını görünce endişelenir. Dışarıdan birinin onu kolaylıkla hedef alabileceğini söyleyerek perde taktırmasını isterler. Selami Bey, böyle tenha bir yerde perdeye ihtiyaç duymadığını düşünse de onların uyarısını kabul eder. Birkaç gün sonra jandarma komutanı yeniden geldiğinde pencerelerde yalnızca tül perdeler bulunduğunu görür. Bunların güvenlik sağlamayacağını söyleyerek daha kalın perdeler getireceğini belirtir. Ertesi gün sözünü tutar ve perdeleri kendisi asar. Selami Bey, artık dışarıdan görünmeyeceğini öğrenince tehlikenin kimden kaynaklandığını düşünmeye başlar. Görevlilerin sözleri, şatosunun çevresinde kendisini öldürmek isteyen insanların bulunabileceği düşüncesini doğurmuştur. Yalnız yaşama isteğinin bile güvenlik kaygılarından bağımsız olmadığını fark eder.

Karşı tepede yeni bir umut Şatonun karşısındaki tepeye yol açılacağı haberi yayıldığında Selami Bey'in bir dostu onu ziyaret eder. Yol tamamlanmadan önce o tepeden bir arsa almasını önerir. Daha sonra fiyatların yükseleceğini, şimdiden davranırsa uygun koşullarla bir evlik yer edinebileceğini söyler. Selami Bey, şatosundan ayrılmayı henüz düşünmek istemese de yıllardır kurduğu villa hayali yeniden canlanır. Arsanın taksitle alınabileceğini öğrenince teklife sıcak bakar. Şatoda kalma süresi dolduğunda elinde artık yalnızca villa planı değil, bir de tapu senedi vardır. Ancak evini yaptıracak durumda değildir. Bir süre daha kiralık bir yerde yaşaması gerekmektedir.

Gökdelende yeniden bulunan manzara Selami Bey, şatodan ayrıldıktan sonra Martı Oteli'ne dönmek istemez. Yüksek yerlerde yaşamaya alışmıştır. Amasra yolu üzerindeki beş katlı yeni bir apartmanda, ilk kattaki boş daireyi kiralar. Karadeniz tüm ihtişamı ile yine karşısındadır. Duvarda tek katlı villasının planı, yanında da satın aldığı iki yüz elli metrekarelik arsanın çizimi bulunur. Bir süre sonra savcı ile jandarma komutanı onu burada da ziyaret eder. Bu kez dairenin birinci katta bulunmasını tehlikeli bulurlar. Yoldan geçen birinin pencereye silah doğrultabileceğini söylerler. Selami Bey, kendisini öldürmek isteyen birinin bunu sokakta da yapabileceğini belirtir. Ancak görevlilerin kaygıları devam eder. Bir lise müdürünün görevden uzaklaştırıldığı günlerde savcı ve yargıç yeniden gelir. Selami Bey'e beşinci kata taşınmasını önerirler. Zaten yükseklerde yaşamaktan hoşlandığı için bu öneriyi kabul eder. Beşinci kattaki balkon, onun için yeni bir dünyanın kapısını açar. Karadeniz artık çok daha geniş görünmektedir. Uzak kıyıları, güneşin batışını, denizin değişen renklerini seyreder. Şatodaki manzaradan bile daha etkileyici bulduğu bu görünüm karşısında, bir yapının değerini belirleyen şeyin yüksekliği ve balkonundan görülen manzara olduğunu düşünür.

Özgürlüğe açılan ev Selami Bey'in yükseklerde bulduğu huzur da uzun sürmez. Ülkedeki siyasi ortam giderek sertleşir. Bir gün radyo ve televizyonda duyurulan bir tarihle birlikte karşıdaki yıkık yapının duvarına bir pankart asılır. Pankartın verdiği mesaj, balkonlara çıkılmaması gerektiği yönündedir; çünkü çevrede silahlı müdahale tehlikesi bulunur. Selami Bey, yıllardır aradığı manzaralı balkonların artık özgürce kullanılamadığını görür. Şato, villa ve gökdelen arasında yaptığı bütün tercihler anlamını yitirmeye başlar. Artık ne denize hâkim bir tepe ne gösterişli bir balkon ne de kendisine ait bir villa ister. Aradığı şey, herhangi bir yerde korkmadan yaşayabileceği özgür bir hayattır. Yükseklerde yaşamanın insana daha geniş bir görüş kazandıracağını düşünmüşken bunun her zaman doğru olmadığını anlar. İnsanların dünyayı nasıl gördüğünü belirleyen şeylerin yalnızca bulundukları yükseklik olmadığını fark eder. Hatta yüksek konumda bulunanların bazen gerçekleri anlayamadığını düşünerek yere yakın oturanların daha iyi bir bakış açısı olabileceğini bile söyler. Böylece Selami Bey'in yıllarca sürdürdüğü ev sahibi olma hayali, yerini daha temel bir ihtiyaca bırakır. Artık onun için önemli olan bir yapıya sahip olmak değil, özgürce yaşayabilmektir.

Temalar

Aidiyet Selami Bey, hayatı boyunca kendisine ait bir evde yaşamak ister. Evi, dünyada kalıcı bir yer edinmenin ve huzura kavuşmanın simgesi olarak görür. Ancak evlilikleri, emekliliği ve maddi koşulları bu arzusunu gerçekleştirmesini zorlaştırır. Öykü boyunca değişen mekânlar, onun aidiyet arayışının farklı aşamalarını yansıtır.

Özgürlük Selami Bey'in yalnız yaşamak ve doğayı seyretmek için seçtiği yerler, zamanla güvenlik kaygılarının gölgesinde kalır. Pencerelerine kalın perdeler takılması, daha yüksek bir kata taşınmasının istenmesi ve sonunda balkonunu kullanamaz hâle gelmesi, güvenlik endişelerinin bireysel yaşam üzerindeki etkisini gösterir. Öykünün sonunda özgürlük, ev sahibi olmaktan daha değerli bir ihtiyaç olarak belirir.

Yükseklik, Selami Bey, başlangıçta yüksek yerlerden bakmanın dünyayı daha iyi görmesini sağlayacağına inanır. Şato ve gökdelen, onun gözünde geniş manzaraya ve ayrıcalıklı bir konuma ulaşmanın simgeleridir. Ancak öykünün sonunda yüksekten bakmanın gerçekleri görmek anlamına gelmediğini kavrar. Böylece mekânsal yükseklik ile toplumsal üstünlük arasında kurulan ilişki sorgulanır.

Kaynakça

Ilgaz, Rıfat. «*Şeker Kutusu.»* Çınar Yayınları,1998.